

PROROČANSTVA

„Pomislite na to koliko se religija oslanja na proroke. Koliko ljudi veruje u proročanstva, mada nejasna i neispunjena, samo da bi podržali svoja verovanja. Pa ipak ne postoji religija čija su proročanstva tako tačna i pouzdana kao što su naučna.”

(Carl Sagan)

Savremeni fizičari smatraju da je vreme četvrta dimenzija, koja je po mnogo čemu slična sa prve tri, prostorne dimenzije. To ne znači da kroz vreme možemo da šetamo kako nam se prohte, napred-nazad kao kroz prostor, bar ne u svetu u kome važe Njutnovi zakoni. Međutim, ajnštajnovski svet u kome je vreme kao i sve ostalo (osim brzine svetlosti) relativno, moguće su neke vrlo ograničene manipulacije. Da li to znači da smo na pragu da naučno objasnimo sposobnost nekih ljudi da pogled upiru kroz vreme kao kroz prostor i da nam kažu šta nas čeka u budućnosti?

Zasad odgovora na ovo pitanje nema ali, dok ga ne dobijemo, možemo bar da pokušamo da proverimo koliko istine ima u tvrdnjama nekih ljudi, koji sebe proglašavaju za proroke, da poseduju sposobnost *prekognicije* (viđenja budućnosti). Najprostiji metod koji možemo ovde da upotrebimo u isto vreme je i najsigurniji: nikome nećemo ništa verovati na reč nego ćemo uporediti njihova proročanstva sa stvarnim događajima.

Da bismo objektivno procenili koliko su se vizije nekih proroka ispunile, najpre ćemo da svrstamo sva proročanstva u tri kategorije:

1. Retrodatirana proročanstva, koja se odnose na period *pre nego što se pojavilo svedočenje* o njima. Recimo, ako neko posle Černobiljske katastrofe tvrdi da je te događaje njegov deda do detalja „video” i pričao o njima pre 30 godina, da li to znači da je on zaista bio vidovit ili je svedok preuredio priču jer mu je stalo do vaše pažnje? Ovde ćemo zanemariti pitanje da li je on sves-

no „preradio“ ili je izmislio priču svoga dede, ili je pak nenamerno postao žrtva uobičajenih psiholoških zabluda o kojima detaljno govorimo u poglavlju *Nauka i pseudonauka / Mehanizmi verovanja*.

2. **Verifikovana** proročanstva, koja govore o periodu koji je bio budućnost u odnosu na trenutak kad su *izrečena* ili *dokumentovana*, a prošlost kad se sudi o njima. Da bi zaslužila svrstavanje u ovu grupu, važno je da o autentičnosti izjave proroka postoji nesumnjiva potvrda. Za dokaz se ne uzimaju anegdote i legende, svedočenja (čak ni ako iza njih stoje autoriteti), spisi koji nisu prošli ekspertizu objektivne stručne ustanove i slično.

3. **Neverifikovana** proročanstva, koja se odnose na budući ili neodređeni period. Pošto nemamo mogućnost da sa sigurnošću utvrdimo šta će se dogoditi, ovakve prognoze ne treba uzimati u razmatranje do isteka perioda na koji se proročanstvo odnosi. Ako taj period nije bar grubo određen onda to nije proročanstvo nego *neoboriva tvrdnja*. Naime, proročanstvo mora da bude tako formulisano da postoji realna mogućnost da se ono *ispuni*, ali isto tako i *da se ne ispuni*. Proročanstvo koje nije vremenski definisano ne može „da se ne ispuni“! Ako neko kaže da će se Sunce ugaziti to onda nije proročanstvo nego naučna činjenica; a ako tvrdi da će se to *sutra* dogoditi, onda ipak jeste proročanstvo. Tačno ili pogrešno - videćemo sutra.

S obzirom na to da nam je zadatak da utvrdimo činjenice kako bismo razdvojili mitove i legende od stvarnih predskazanja, najvažnije je da prvo utvrdimo koja proročanstva pripadaju grupi *verifikovanih*, da odvojimo ostvarena od neostvarenih (pogotke od promašaja), pa da onda procenimo koliko je bilo verovatno da proroci postignu taj rezultat slučajnim pogađanjem, a koliko ga treba pripisati vidovitosti. To je jedini način da utvrdimo da li neki od proroka zaista poseduje dar koji mu se pripisuje.

Ovo često nije lako kao što na prvi pogled izgleda. Čak i prvi korak, u kome treba odvojiti falsifikate od originalnih proročanstava, postaje teško premostiva prepreka jer treba se boriti ne samo protiv agresivnog nastupa samozvanih proroka, nego i protiv onih koji im nekritički veruju, pa i medija kojima pogoduje senzacionalizam zbog čega se ponekad služe i falsifikatima.

Biblijska proročanstva

Proročanstva su svedočenja o budućim događajima. S obzirom da ljudi nisu u stanju da vide budućnost, oni mogu da proriču samo ako kroz njih govori Bog ili neko drugo biće sa natprirodnim sposobnostima. Pa pošto je Biblija sastavljena od poruka koje posredno dolaze od Boga, onda nije čudno to što u njoj ima mnogo proročanstava.

Vernici tvrde da Novi zavet predstavlja hronologiju događaja koje su starozavetni proroci vekovima unapred najavili u Starom zavetu. Po njima, sva su ova proročanstva ispunjena ili će to biti, što bi trebalo da je nesumnjiv dokaz da Biblija predstavlja autentičnu Božiju reč. U knjizi „*Dokaz koji zaslužuje potvrdu*” (1972) *Džoš Mek Dauel* (Josh McDowell) tvrdi da „*Stari zavet sadrži nekoliko hiljada proročanstava koja najavljuju dolazak Mesije. Sva ona su ispunjena u Hristu i to je čvrst dokaz da je on otelovljenje Mesije.*” S druge strane, skeptici smatraju da nije ispunjeno nijedno, ili bar da rezultat nije ništa bolji nego što bi bio pri nasumičnom pogađanju. *Tomas Pejn* (Thomas Paine) u knjizi „*Analiza proročanstava*”, objavljenoj 1925. godine, kaže:

„Ispitao sam sve delove Novog zaveta koji se odnose na Stari zavet, kao i navodna proročanstva koja se tiču dolaska Isusa Hrista i nisam naišao ni na šta što bi najavilo pojavu takve osobe, zbog čega poričem postojanje i jednog proročanstva”

Gde je istina? Da li je baš toliko teško uporediti prorečene događaje sa stvarnim i tako oceniti tačnost proricanja?

Izgleda da jeste. Prvi problem nastaje već pri najavi ideje da nešto treba proveriti; kritičko razmišljanje podrazumeva da se u neku tvrdnju veruje tek kad se ona dokaže i tako oslobodi svake sumnje, a za *veru* već sama reč kazuje da ona nije nešto što se *dokazuje* nego nešto u šta se *veruje*.

Nas, srećom, zanima samo faktička ispravnost biblijskih proročanstava, a to stvar čini znatno jednostavnijom. Tvrdnja da neko može da „vidi” budućnost na svaki način je neobična, a u poglavlju *Nauka i pseudonauka / Otkrivena oštrica* iznećemo stav, koji je omiljeni *credo* skeptika: *neobične tvrdnje zahtevaju neobične dokaze*.

Nije lako složiti se oko toga koliko *neobičan* dokaz mora da se pruži za dokazivanje tvrdnje o sposobnosti viđenja budućnosti. Naravno, ako neku pojavu možemo da objasnimo na običan način, nema potrebe objašnjavati je na neobičan. Ipak, ozbiljnost ove teme, kao i brojnost ljudi koji imaju bezgranično poverenje u slovo Biblije, obavezuju nas na detaljniju analizu ovih proročanstava. Prilikom bilo kakve analize religijskih knjiga najbolje je oslo-

niti se na stručne analitičare koji nude veliki broj studija o raznim temama, pa i o biblijskim proročanstvima. Na žalost, kao što smo upravo videli, oni su do te mere podeljeni (u zavisnosti od toga da li dolaze sa religijskim ili naučnim obrazovanjem) i rezultati njihovih analiza tako su različiti, da poređenje ponekad dovodi do apsurdnih situacija. Nama je cilj da doznamo faktičku istinu i zato ćemo podvrgnuti proročanstva kritičkoj analizi, tako što će nas zanimati samo činjenice a ne dogmatski stavovi o tome kako šta mora da se shvati. Oslonićemo se, dakle, na naučna tumačenja.

Jedan od često pominjanih biblijskih analitičara je *Forel Til* (*Farell Till*). Po njemu, biblijska „proročanstva“ dobila su taj epitet samo zato što su ih pisci Biblije proglasili za proročanstva; isto tako, jedini dokaz o njihovom ispunjenju su tvrdnje pisaca Novog zaveta da su se proročanstva ispunila.

Neproročanstva

U detaljnoj analizi velikog broja proročanstava, Forel Til je za svako od njih ponudio objašnjenje koje ga demistifikuje. U prvoj grupi nalaze se takozvana *neproročanstva*. To su tvrdnje pisaca Novog zaveta da su neki događaji navodno bili predskazani u Starom zavetu, a u stvari ih nigde nije moguće pronaći. Navešćemo ih nekoliko (u citatima ćemo zacrnjenim slovima naglasiti delove na koje treba obratiti posebnu pažnju).

U Novom zavetu postoje dva svedočenja o jednom „ispunjenom“ proročanstvu (da će Isus uskrsnuti *trećeg dana*), mada to proročanstvo zapravo nigde ne postoji. U prvom se čak citira sam Isus:

I reče im: Ovo su reči koje sam vam govorio još dok sam bio s vama, da sve treba da se ispuni što je za mene pisano u zakonu Mojsijevoj, u prorocima i u Psalmima. Tada im otvori um da razumeju Pismo. I reče im: Tako je pisano, i tako je trebalo da Hristos pretrpi i da uskrsne iz mrtvih treći dan (Jevanđelje po Luki, 24:44-46)

Predadoh vam najpre kako i sam primih da Hristos umre za grehe naše po Pismu, i da bi ukopan, i da uskrsnu treći dan, po Pismu (Korinćanima poslanica prva, 15:3-4)

Nije jasno zašto je sam Isus (bar po Lukinom svedočenju) nedvosmisleno tvrdio da postoji proročanstvo o njegovom vaskrsnuću *trećeg dana*, jer ta tvrdnja nije tačna.

Od svih spisa iz Novog zaveta, analitičari najmanje kredibiliteta daju *Jevanđelju po Mateju* jer je njegov autor, naprosto, u svemu video proročanstvo. Evo jednog od „neproročanstava“:

Tada se izvorši ono što je javljeno preko proroka Jeremije: i uzeše trideset srebrnika, cenu ucenjenoga, koga uceniše sinovi Izraelovi (Jevanđelje po Mateju, 27:9)

Ovo proročanstvo nećemo naći nigde u Jereminijim spisima, jer naprosto ne postoji. Sledi još jedan primer iz istog jevanđelja:

I namesti se u gradu zvanom Nazaret, da se ispuni ono što beše javljeno preko proroka: nazvaće se Nazarećanin (Jevanđelje po Mateju, 2:23)

Ne samo da u Starom Zavetu nema ovog „proročanstva“, nego u njemu se čak nigde ne pominje ni Nazaret ni Nazarećanin. Mada su neki branioci Biblije u raspravama iskoristili terminološki gaf, da se ne tvrdi da su proroci to *napisali* nego *rekli*, ipak se na svim drugim mestima u Bibliji *reći* koristi u značenju *tvrditi* (u spisima). Ne postoji način da Jeremija ili bilo koji drugi prorok nešto tvrdi a da o tome buduće generacije (pa i sam Matej) pouzdano znaju, osim ako je on to zapisao. Usmeno prenošenje proročanstava (što bi ih automatski svrstalo u grupu retrodatiranih) čak ni u to vreme nije se smatralo pouzdanim, pa se Biblija na ovakva svedočenja i ne poziva.

Neispunjena proročanstva

Vejn Džekson (Wayne Jackson) je u tekstu „*Biblija - Bogom inspirisana: pregled dokaza*“, objavljenom u američkom *Hrišćanskom kuriru*, izneo tri pravila koja svako proročanstvo mora da ispuni da bi bilo „ispravno“. Pored uslova da postoji definisano vreme i da ispunjenje bude potpuno, postoji i pravilo koje glasi: „*Treba da sadrži precizne detalje, a ne maglovite, uopštene i daleke mogućnosti*“. U daljem tekstu, u kome brani autentičnost proročanstava u Bibliji, ni sam *Vejn Džekson* nije poštovao pravilo koje je propisao: za njega, recimo, *Psalmi (16:8-11)*, koje je pisao *car David*, sadrže precizne detalje o budućem *Isusovom* vaskrsnuću:

Svagda vidim Gospoda pred sobom: dok je on kod desnice moje, ne kolebam se. Zato se raduje srce moje i veseli duša moja, i spokojno telo moje diše. Jer ti nećeš dušu moju Šeolu predati, nećeš dati da miljenik tvoj truljenje gleda. Pokazaćeš ti meni put života. Obilje radosti pred licem je tvojim, večne su utehe u desnici tvojoj.

Nije se *Vejn Džekson* slučajno opredelio za ovo „proročanstvo“, jer je i *Luka* (kroz reči *svetog apostola Petra*) najpre citirao iste *Psalme* u *Delima apostolskim (2:25-28)* i potom (2:31) zaključio:

To on uskrsenje Hristovo predvide i objavi, govoreći da se neće ostaviti duša njegova u Adu, niti će telo njegovo truljenja videti.

Otkud *uskršenje Hristovo*? Psalme je car David pisao u prvom licu, pa je iznad svega jasno da je govorio o sebi a ne o Isusu. Apostol Petar ovo je pokušao da ospori, a kao argument izneo je činjenicu da je David ipak umro i da je ukopan (*Dela apostolska, 2:29*), što ga je navelo na zaključak da nije mislio na sebe nego na Isusa. Možemo li da se složimo sa ovako nategnutim objašnjenjem? Teško, jer bez obzira na autoritet svetog Petra, David je nedvosmisleno govorio o *svojoj* besmrtnosti. Pošto je ipak umro, to je samo dokaz da je negde pogrešio. Ovo proročanstvo je „ispunjeno” samo zahvaljujući Petrovim i Lukinim intervencijama, i ne postoji ni najmanji detalj koji bi ukazao na vezu između njega i Isusovog vaskrsnuća.

Slično vredi za većinu proročanstava iznetih u Bibliji. U *Jevanđelju po Mateju (2:17-18)*, na primer, opisano je kako je razljućeni Irod naredio da se pobiju sva deca mlađa od dve godine, i dodao:

Tada se zbi ono što je javljeno preko proroka Jeremije koji reče: Vrisak začu se u Rami, plakanje i jaukanje silno; Rahela za decom svojom plače, i ne htjede da se uteši, jer njih više nema.

Ovo je u *Knjizi proroka Jeremije (31:15)* zaista napisano, ali je kontekst preinačen: Rahela jeste plakala „za decom svojom”, ali ne zato što su ona pobijena nego zbog raseljavanja Jevreja pod vavilonskim zarobljeništvom. Već u *31:16* Gospod je teši obećanjem da će se „deca” (što je u sklopu Jeremijine priče stilska figura za sav narod) „*vratiti iz zemlje neprijateljske*”, ali to Matej nije proglasio za proročanstvo jer je iz konteksta izvadio samo ono što je podržavalo tezu o ispunjenju Jeremijine vizije.

Proročanska najava Isusovog rođenja u Betlehemu (Vitlejemu) uzima se kao primer tačnog predskazanja ovog važnog događaja :

A ti, Betleheme Efrato, najmanji med' hiljadama Judinim, iz tebe će meni izići onaj koji će Izraelom vladati, čije je poreklo od starih vremena, od iskonskih dana (Knjiga proroka Miheja, 5:2).

Matej se pozvao na ovo proročanstvo u svom jevanđelju (*2:5-6*):

Rekoše mu: u Betlehemu, u Judeji; jer evo šta je preko proroka napisano: I ti Betleheme, zemljo Judina, nisi zaista najmanji između glavnih gradova Judinih; jer iz tebe će izići Voda koji će moj narod Izraela napasati.

Na prvi pogled reklo bi se da je reč o nepogrešivom proročanstvu, ali pažnju privlače naoko nevažne intervencije koje je Matej uneo u jevanđelje. Zašto za Betlehem, koji je u citiranom tekstu bio *najmanji*, menja navod tako da sada *nije zaista najmanji*, i šta znači ono *Efrato*, koje je promenjeno u *zemljo Judina*? Zašto je sveti Matej netačno citirao proroka Miheja? Brojne rasprave vođene su na ovu temu, a rezultati istraživanja po mnogo čemu su zanimljivi.

Betlehem (Vitlejem) Efrato koga u „proročanstvu“ pominje Mihej nije *grad* nego *osoba*, tačnije glavešina porodičnog klana! *Prva knjiga dnevnika* (2:19 i 2:50-51) otkriva nam da je Halev, posle smrti žene Azuve, oženio *Efratu*. Ona mu je, kao prvenca, rodila Ora, ovaj je imao sina Salmu, koji je na kraju dobio sina *Betlehema*. Otud je Matej morao da izostavi ono „*Efrato*“ iz proročanstva jer bi to pažljivom čitaocu razotkrilo Betlehemovu genezu, a „*hiljade Judine*“ izbačene su zato što bi bilo jasno da *grad Bethlehem* nikako nije mogao da bude jedan među hiljadama drugih, jer je Judeja bila suviše mala i sadržala je premalo gradova da bi takva stilska figura bila moguća.

Zato se u nekim prevodima Biblije (kao što je Brentonov), knjiga proroka Miheja (5:2) prevodi kao: „A ti, Betleheme, *kućo Efrate...*“ (*And thou, Bethlehem, house of Ephrathah...*). Izraz *kuća* se u Hebrejskom često koristi da se označi porodica ili klan, a nikako grad.

Od svih je najpoznatije proročanstvo u kome prorok *Isaija* predskazuje bezgrešno začeće, Isusovo rođenje i njegovo ime (*Emanuilo*). Ponovo ga citira *Matej* u svome Jevanđelju (1:22-23):

To je sve bilo da se ispuni ono što je Gospod javio preko proroka koji reče: „Gle, devica će zatrudneti, i rodiće sina, i njemu će nadenuti ime Emanuel“, koje znači: s nama Bog.

Knjiga proroka *Isaije* sadrži deo (7:14) u kome se tačno tako kaže. Sve ostalo ne ide u prilog *Matejevoj* tvrdnji da je reč o proročanstvu koje se na bilo koji način odnosi na Isusa. Prvo, Isus verovatno nikada nije ni dobio ime *Emanuilo*: u celoj Bibliji ovo ime pominje se samo tri puta, dvaput kod *Isaije* (u pomenutom delu proglašenom za proročanstvo) i jednom kad ga *Matej* citira. Uzgred, ako umesto *Matejevog* svedočenja uzmemo *Lukino*, anđeo je ispravno prorekao devici *Mariji*: „I evo zatrudnećeš i rodićeš sina, i nadenućeš mu ime *Isus*“, (*Jevanđelje po Luki*, 1:31) ali je to retrodatirano proročanstvo jer je *Luka* svoje jevanđelje pisao posle Isusovog raspeća. Ovo potvrđuje indikativnu činjenicu s kojom ćemo se često susretati, ne samo kod biblijskih nego i kod ostalih proročanstava: *sva retrodatirana proročanstva, bez izuzetka, nepogrešivo su „ispunjena“!*

Matejeva tvrdnja, da pomenuto proročanstvo treba shvatiti kao najavu Isusovog rođenja, ima više nedostataka, a mi ćemo pomenuti samo još jedan. Ovaj citat, naime, uopšte se ne odnosi na Isusa niti na bilo koju osobu iz daleke budućnosti, nego na proročanstvo (uzgred, dobrim delom neispunjeno) koje ni po čemu ne izlazi iz konteksta događaja toga vremena (osmi vek pre *Hrista*). Knjiga proroka *Isaije* (glave 7-12) i *Druga knjiga dnevnika* (glava 28) precizno nam opisuju o čemu je reč. Evo sažetog pregleda događaja koji su od važnosti za razumevanje ovog proročanstva.

Naglo širenje i jačanje *Asirske imperije* predstavljalo je pretnju severnim susedima, *Izraelu* i *Siriji*. Zato su oni ušli u savez kako bi ujedinjeni porazili Asirce. Ali za ledima im je bila *Judeja*, pa su izraelski i sirijski carevi pozvali judejskog cara *Ahaza* da se priključi ovoj palestinskoj alijansi koja bi delovala protiv Asiraca. Ahaz je ovaj poziv odbio čime se automatski deklarirao kao protivnik izraelsko-sirijske alijanse. Zbog toga se očekivalo da *Judeja*, kao slabiji protivnik, postane njihova prva meta.

Strah je zavladao kod *Judejaca*. Da bi umirio cara *Ahaza*, prorok *Isaija* mu je rekao da nema razloga za strah jer mu se javio Bog i poručio da će mu pomoći u ovoj borbi. A znamenje koje treba da umiri *Ahaza* biće to što će, nakon što se *Isaija* „približi proročici“ (Knjiga proroka *Isaije*, 8:3) ona roditi sina! Ovo se, istina, i ostvarilo (kao da je čudno što je *Isaija*, žrtvujući se za znamenje, „pristupio“ devojci pa je ona posle devet meseci rodila sina), ali sve to nema nikakve veze sa *Isusom*. Zanimljivo je da *Isaija* nije dao svome detetu ime *Emanuilo* (kao što je sam predskazao) nego ga je, navodno po sugestiji koju je dobio od samog Boga, nazvao *Maher-Šalal-Kaš-Baz*, što znači *Požuri na plen, pohitaj u pljačku* (*Isaija*, 8:3). Sve u svemu, uzimanje ovog proročanstva za dokaz da je *Isusovo* rođenje najavljeno celih sedam vekova ranije, u suprotnosti je sa činjenicama. Tim pre što njime navodno najavljuje *bezgrešno začće*, a *Isaija* u svojoj knjizi (8:3) jasno je rekao „Približih se proročici, i ona zatrudne i rodi sina“. *Vuk Stefanović Karadžić* je u prevodu Novog zaveta na mestu na kome se *Matej* poziva na *Isajino* proročanstvo (1:23) upotrebio kompromisni termin „Djevojka će zatrudneti“, (što je prihvaćeno i u prevodu *Svetog arhijerejskog sinoda SPC*) ali skoro svi prevodi sa engleskog govornog područja navode „The virgin shall conceive“, što znači „nevina devojka“ ili „devica“ će zatrudneti. Ovaj poslednji izraz upotrebio je i *dr Lujo Bakotić* u svom prevodu Biblije (koji smo, kao najrazumljiviji i najbliži današnjem jeziku, koristili u svim citatima).

Iako je sveti *Matej* preinačio kontekst ovog proročanstva, pogledajmo bar da li se ono ispunilo u okvirima svoga vremena, na koje se i odnosi.

Teško da se može govoriti o ispunjenju, jer nam *Druga knjiga dnevnika* (28:6-8) govori da su vojske *Izraela* i *Sirije* u jednom danu pobile 120 000 *Judejaca* i povele u zarobljeništvo 200 000 žena i dece! Istina, posle nekog vremena došlo je do preokreta ali ne uz božiju pomoć kako je prorok *Isaija* to prorekao, nego zato što se *Ahaz*, umesto za religijsko, opredelio za političko rešenje: podmitio je *Asirskog* kralja zlatom i srebrom, čime je stupio u savez sa *Asirijom*. Posle toga, vojno nadmoćniji *Asirci* porazili su *izraelsko-sirijsku* alijansu. Svih 200 000 robova bilo je i pre ove pobede oslobođeno zahvaljujući „diplomatskoj“ akciji proroka *Odida* (*Druga knjiga dnevnika*, 28:9-15). Ipak, za 120 000 pobijenih ljudi bilo je kasno-njih ništa nije moglo da vrati u život.

Najpribližnije ispunjeno biblijsko proročanstvo koje su analitičari pro našli potiče iz *Knjige proroka Jeremije (25:11-12)*, gde je opisan poraz i odvođenje u ropstvo Jevreja od strane Vavilonaca 586. godine pre nove ere:

Sva će ta zemlja biti pustoš i čudo, i ti će narodi služiti sedamdeset godina kralju Babilonskome.

Ali kad se navršši sedamdeset godina, onda ću kazniti cara Babilonskoga i onaj narod, govori Gospod, za bezakonja njihova; kazniću zemlju Haldejsku, i obratiću je u pustoš večnu.

Ovo proročanstvo govori o odvođenju Jevreja u ropstvo, što se dogodilo 586. godine pre Hrista, kad su Vavilonci uništili Jerusalim. Ipak, uz malo dobre volje, mogli bismo da smestimo njegov početak u 605. godinu pre Hrista kad je, u prvoj godini svoje vladavine, vavilonski car *Navuhodonosor* porazio egipatsku vojsku i pokušao prvi napad na Jerusalim. Dominacija Vavilona završena je u oktobru 538. godine, kad ga je persijska vojska konačno porazila i car *Kir* trijumfalno ušao u osvojeni grad. To bi bilo 67 godina „služenja naroda caru vavilonskom“ što se ne slaže sa prorečenih 70 godina. Ali pošto su Jevreji oslobođeni tek 536. godine, kad je Kir objavio svoj dekret u kome je dozvolio robovima da se vrate u Jerusalim (*Knjiga Jezdrina, 1:3*), doći ćemo do perioda od 69 godina. Ako se zanemari činjenica da su poslednje dve godine označile služenje caru *persijskom*, a ne *vavilonskom*, ovo Jeremijino proročanstvo moglo bi se uzeti kao prilično tačna najava jevrejskog ropstva. Neki analitičari su ovo proročanstvo proglasili za jedino ispunjeno iz cele Biblije, ali ima i takvih (*Farell Till*) koji se sa ovim nisu složili jer su se usprotivili pristrasnom podešavanju cifre. Treba ipak u odbranu ovog proročanstva reći da su tada važili različiti kalendar i kojima početak godine nije računat od istog dana, pa je postojala mogućnost da je prorok uzimao u obzir kalendar u kome je proročanstvo dao na kraju, a Kir izdao dekret početkom godine. Pod tim uslovom stigli bismo do famozne cifre od 70 godina, ali od proroka kroz koga govori sam Bog moglo bi i više da se očekuje.

S obzirom da se pad Jerusalima očekivao i da je njegovo osvajanje od strane Vavilonaca bilo samo pitanje vremena, za njega je vezan veliki broj proročanstva. U jednom od njih prorok Jeremija proriče Judejskom caru *Sedekiji* da će ga zarobiti vavilonski kralj, ali da nema razloga za zabrinutost jer ga on neće ubiti nego će mu smrt biti laka i časna:

Ali čuj reč Gospodnju, Sedekija, kralju Judin; ovako govori Gospod za te: Nećeš poginuti od mača. Umrećeš na miru, i kao što pališe mirise ocima tvojim, ranijim kraljevima, koji su pre tebe bili, tako će paliti i tebi, i oplakaće te govoreći: jaoh gospodaru! jer ja izgovorih ovu reč, govori Gospod. (Knjiga proroka Jeremije, 34:4-5)

Jerusalim je, naravno, pao i car Sedekija je zarobljen, ali kako je završio život? I o tome nešto kasnije u istoj knjizi svedoči prorok Jeremija:

Kralj Babilonski dade poklati sinove Sedekijine na njegove oči, i dade poklati i sve poglavice Judine. Zatim učini da se Sedekiji iskopaju oči, i svezana u dvoje bakrene verige odvede ga u Babilon i metnu ga u tamnicu, gde osta do dana smrti svoje. (Knjiga proroka Jeremije, 52:10-11)

Ako je Sedekija ovako „umro na miru“, onda nije lako ni zamisliti kakva bi ga sudbina snašla da mu je Jeremija prerekao tešku smrt.

U „proizvodnji“ proročanstava, čest manir koji su pisci Novog zaveta imali bio je da pronađu neku rečenicu u Starom zavetu koja je odgovarala nekom od kasnijih događaja i proglase je za proročanstvo bez obzira što je ona pisana u formi hronike i odnosila se na nešto što nema nikakve veze s tim događajima. Ovaj recept čak je i lakši nego što na prvi pogled izgleda. Ako se, recimo, prisetimo teške oskudice koja je u Sarajevu pod ratnom opsadom dovedena do vrhunca u zimu 1993. godine, lako ćemo nobelovca *Ivu Andrića* (1892-1975) proglasiti za proroka jer je u romanu „*Omerpaša Latas*“ nekoliko decenija unapred do tačnina opisao sve patnje civilnog stanovništva:

Kakav je mesec februar te godine u Sarajevu, to je teško zamisliti i nemoćuće opisati. Čim je prošao, ono što je najgore bilo u njemu zaboravljeno je. Ali nekad, dok je postojao i trajao, taj mesec je bio strašan i svakom životu stvoru izgledao beskrajan i neizdržljiv.

Ograničenja i oskudica vladaju gotovo u svima, a glad i bolest u mnogima od njih. Studeno i posno. Ogreva nema, ni volje ni moći da se kupi ili donese. Ljudi razvaljuju ograde i seku jedini dud u avliji, noću se čuje kako prigušeno puca daska koju neko krađe u susedstvu. Seljak ne silazi u grad, a iz grada se ne može nikud. Vreme podesno za crne misli, ružne i bezumne postupke.

Ko je govorio kroz proroke?

Biblijski proroci su tvrdili da kroz njih govori Bog. Veliki broj današnjih „proroka“ tvrdi isto, ali njih malo ko shvata ozbiljno. Zašto se današnja „bogovavljanja“ olako proglašavaju za halucinacije i simptome psihičkih oboljenja, a drevni proroci se poštuju i izučavaju bez kritičke analize tačnosti njihovih proročanstava? Crkva je doskora surovo kažnjavala i najmanju sumnju u istinitost Biblije i zabranjivala kritička pitanja, a strahopoštovanje je hiljadama godina usađivano u ljudski duh. Svaki pokušaj analize proročanstava uz **poštovanje činjenica** uglavnom se proglašava za **nepoštovanje Boga i jeres**, pa se vernicima sugerše „zatvaranje usiju“ pred svakom argumentacijom.

A kakav kritički prilaz proceni tačnosti proročanstava sugerišu sami stvaraoci Biblije? U *Petoj knjizi Mojsijevoj* (18.21), sam Gospod Bog kroz Mojsija postavlja pitanje „Kako ćemo poznati reči koje nije Gospod rekao?” i već u sledećem pasusu (18.22) odgovara:

Što bi prorok rekao u ime Gospodnje, pa se ne zbude i ne ispuni se, to je reč koju nije rekao Gospod. To je iz drskosti rekao onaj prorok: ne boj ga se.

Nema sumnje, kad se pravila ovako postave, promašaja ne može da bude. Ipak, da bi se otklonila svaka dilema, u prethodnom pasusu (18.20) nedvosmisleno je određeno kakva će sudbina snaći onoga ko lažno prorokuje (druhim rečima, čija se proročanstva ne ispune):

Ali prorok koji bi se usudio govoriti u moje ime reč koju ja njemu nisam zapovedio da izgovori, ili koji bi govorio u ime drugih bogova, taki prorok će se kazniti smrću.

Zaista je bilo samozvanih proroka koji su proglašeni za lažne i platili glavom bavljenje ovim poslom. Oni srećniji (ili veštiji), umesto toga, slavljani su i poštovani, a da nisu bili ništa uspešniji od prvih. Verovatno je da se razjašnjenje ovoga više tiče politike nego religije; prorok koji je dovoljno „vidovit” da zna šta odgovara potrebama klase na vlasti, imaće sve privilegije pa će se njegova proročanstva vremenom doterivati ili će se bar naći vešta tumačenja koja će sugerisati da su ispunjena. Nedostaci tih tumačenja i „pukotine” u njima pokrivaće se neprestanim ponavljanjem teze da su proročanstva ispunjena, kao i dogmatskim zaziranjem od detaljnih analiza.

Naravno, ovde nismo pomenuli sva biblijska proročanstva, nego smo dali samo kratku ilustraciju najpoznatijih kako bismo videli do kakvih rezultata dovodi njihova malo pažljivija analiza. Treba ipak reći da je jedan manji broj proročanstava delimično ispunjen; naveli smo 70 - godišnje ropstvo iz knjige proroka Jeremije, koje je najpoznatiji primer kakvog - takvog ispunjenja. U tako velikom broju moralo je da se nađe i nekoliko srećnih ko incidencija, naročito uz mogućnost da se za proročanstvo proglasi bilo koja od nekoliko desetina hiljada rečenica i da se po potrebi slobodno izvuče iz konteksta.

U Bibliji se pominju 34 proroka. Petorica od njih (*Semaja, Natan, Gad, Ido i Jehu*) napisala su knjige, ali one nisu našle svoje mesto u Bibliji zbog čega im se gubi svaki trag - nije poznato da li su one prosto izgubljene ili je to bila odluka cenzora Biblije. Ma kakva sudbina da ih je snašla, velika je šteta što ih nemamo jer za istoričare Biblija je dokument od neprocenjive vrednosti, ne zbog čuda i proročanstava koja opisuje nego zato što ona predstavlja dragocenu hroniku događaja iz toga vremena i autentično svedočenje o rađanju jedne kulture.

Smak sveta

Ništa nije večito. Knjiga koju držite u rukama jednom će se pretvoriti u prah i molekule njenih listova vetar će odneti negde daleko. Grad u kome živimo postaće niz sumornih ruševina, tada više neće postojati naši bliski rođaci i prijatelji, a ni nas neće biti. Čak će i Zemlja jednom prestati da se obrće oko svoje ose i ni po čemu neće ličiti na planetu kakvu poznajemo.

Sve je izvesno, osim jednog: *Kada će to biti?* Za godinu, dve, ili za milion godina? Možda nećete uspeti ni da pročitate ovu stranicu do kraja pre nego što se to dogodi. Zaista, zna li neko kad će nastupiti kraj sveta?

Mnogi ljudi mislili su da znaju odgovor na to pitanje. Neki od njih izračunali su to na samo njima poznat način, neki su videli znake i rastumačili ih, a nekima se Bog javio i saopštio im svoju nameru. Srećom, pokazalo se da niko od njih nije bio u pravu, bar od onih koji su tvrdili da će kraj nastupiti pre današnjeg dana.

A hoće li do toga doći u skoroj budućnosti? Niko ne zna sigurno, ali je malo verovatno. Ne treba sumnjati u to da su svi dosad objavljeni načini „izračunavanja“ ovog dana netačni i proizvoljni, kao ni da su zasnovani na fikcijama i sumanutim idejama svojih autora. Ako sudimo po ispunjenju do sad objavljenih proročanstava, mirne savesti možemo da tvrdimo da ni one koje se odnose na blisku budućnost nisu tačne. Imamo razloga da verujemo da će biti dovoljno vremena ne samo da pročitate ovu stranu nego i celu knjigu do kraja. Reke će još dugo teći svojim koritima i mnoge generacije posle nas gledaće izlazak i zalazak Sunca.

Analitičari su prikupili nekoliko hiljada proročanstava koja najavljuju smak sveta. Neki ljudi nisu verovali ovim najavama, ali neki jesu. Efekti njihovog verovanja bili su uglavnom lokalni, ali su neke reakcije bile veoma dramatične, sa masovnom histerijom, pa i grupnim samoubistvima.

Najstarija poznata najava smaka sveta datira iz 2800-te godine pre Nove ere. Na asirskoj glinenoj ploči sledećim rečima se najavljuje apokalipsa kao kazna za moralno propadanje koje je zahvatilo ljude:

Zemlja se izobličila poslednjih dana. Najave govore da se svet sve brže primiče svom kraju. Korupcija i odsustvo morala glavni su znaci.

Ovo moralno opravdanje biće model na kome će se zasnivati i mnoga kasnija proricanja smaka sveta. Osim toga, najavljivaće se i pojava Antihrista, kao i drugi dolazak Isusa Hrista, novi Veliki potop (ovoga puta bez Nojeve barke), ili neka druga kataklizma. U novije vreme, zahvaljujući prodoru pse-

udonauke, u modu ulaze najave kosmičkih tragedija - sudari sa nebeskim telima, transformacija Mlečnog puta u kvazar, crna rupa koja će progutati Zemlju i slično. Kad su u modu ušli svemirski brodovi i leteći tanjiri, savremeni proroci su predskazivali dolazak vanzemaljske civilizacije koja će nas porobiti ili uništiti, a tokom perioda hladnog rata veliki broj apokaliptičnih predskazanja imao je u svom scenariju nuklearnu katastrofu.

Najava smaka sveta u godini koja se iskazuje „okruglim“ brojem nije izum dvadesetog veka. Još 634. godine pre Nove ere, Rimljani su očekivali da će njihov grad biti srasnjen sa zemljom jer je to bila 120. godina od osnivanja Rima (1. godina *AUC*, *ab urbe condita*, isto je što i 753. godina pre Hrista). Zašto baš 120? Zato što je postojao mit po kome je 12 orlova *Romulu* otkrilo čarobni broj u kome se krije tajna trajanja njihovog grada, a svaki orao, po tumačenju ondašnjih mistika, predstavljao je po 10 godina. Kad se to pokazalo kao lažna uzbuna, smak sveta je najavljen godine 365. *AUC* (389. pre Hrista) jer toliko dana ima u godini, pa 1000. *AUC* (247. posle Hrista) i tako dalje.

Godine 500. posle Hrista takođe je najavljena kataklizma jer je rimski teolog *Sextus Julius Africanus* objavio učenje po kome je to 6000. godina od stvaranja sveta. Smatralo se da će tada Isus sići na zemlju i da će to biti kraj sveta kakvog mi poznajemo. Mnoge kasnije najave takođe su se zasnivale na „okrugloj“ godini od stvaranja sveta, mada je ta referentna godina varirala u zavisnosti od trenutno aktuelnog učenja.

Svaki put kada je svet preživio „okruglu“ godinu, smak sveta je najavljivan 33 godine kasnije, jer je ta godina opet bila zaokružena, ovoga puta računato od Hristovog raspeća.

U spisima iz 793. godine toledski biskup *Elipandus* opisao je paniku u narodu do koje je doveo govor jednog španskog monaha. On je 6. aprila te godine rekao da je to poslednji dan i da će u ponoć doći do smaka sveta. Panika je trajala celu noć i ljudi su besciljno jurili pokušavajući da uteknu od užasa koji ih čeka. Spis se završava time što je *Hordonije*, jedan od meštana, u zoru povikao: „*Hajde da jedemo i pijemo, pa da umremo siti*“.

Veliki broj priča opisuje masovnu paranoju koja je vladala uoči 1000. godine. Legenda kaže da je panika zahvatila celu Evropu nekoliko godina unapred. Treba reći da ima i istoričara koji smatraju da ta godina nije donela ništa više straha nego bilo koja druga „okrugla“ godina, tim pre što je u to vreme malo ljudi znalo da kaže u kojoj se godini vremenski nalaze. Ipak, sačuvani su spisi u kojima se baš za tu godinu najavljuje Isusov dolazak. Kasnije se pojavljuju spisi kojima se Isusov silazak sa neba najavljuje za 1033. godinu. Burkundijski monah *Radulf Glaber* slikovito opisuje psihozu straha u narodu koja je trajala neprekidno od 1000. do 1033. godine.

Londonski astrolozi su sedam meseci unapred izračunali da će do smaka sveta dovesti Veliki potop koji počinje 1. februara 1524. Oko 20 000 ljudi pobeglo je iz svojih domova, ponevši sa sobom rezerve hrane. Mnogi su ušli u čamce i mudro čekali potop na Temzi. Ironijom sudbine, toga dana u Londonu nije bilo ni kiše. Posle ovoga, isti astrolozi priznali su grešku i sa sigurne distance od 100 godina najavili veliki potop za 1. februar 1624.

Francuski teolog *Pjer d'Ajli* (*Pierre d'Aily*) je 1400. godine napisao da će smak sveta nastupiti 1555, jer se tada po njegovoj računici navršava 7000. godina od stvaranja sveta. Ovo možda ne bi bilo vredno pomena da d'Ajljevo učenje nije imalo snažan uticaj na *Kristofera Kolumba*, koji je načinio svoje kalkulacije i u *Knjizi proročanstava* objavio da je, po njemu, svet stvoren 5343. godine pre Hrista pa će do njegovog kraja doći 1658. godine.

Rabin *Sabatai Zevi* iz *Smirnije* (Turska) otkrio je da će se Mesija (koji će, naravno, biti otelotvoren u samom Zeviju) pojaviti 1666. godine. Mada je za sobom već imao nekoliko neostvarenih proročanstava, sakupio je dosta sledbenika. Uhapšen je, optužen zbog „izazivanja nereda“ i dato mu je da bira između prihvatanja Islama i smrtno kazne. Izabrao je Islam, što je bila praktična odluka, mada ne baš u maniru Mesije.

Džon Nepier (*John Napier*) je matematičar koji je izumeo logaritmovanje. On je svoj talenat iskoristio da izračuna godinu u kojoj će nastupiti smak sveta. Najpre je to bila 1688. pa, pošto se tada ništa značajno nije dogodilo, oglasio je da će to biti 1700 godina.

Proročica *Džoana Sautkot* (*Joanna Southcott*) objavila je da je u drugom stanju i da nosi Isusa Hrista koga će roditi na Božić, 25. decembra 1814. godine i da će taj drugi Isusov dolazak biti početak kraja. Svedoci su tvrdili da je zaista bila trudna, mada je bila stara 64 godine i klela se da je devica. Na Božić je, umesto da se porodi, umrla! Autopsija je pokazala da nije bila trudna.

Viljem Miler (*William Miller*), vođa *Mileritske sekte*, objavio je rezultate svojih proračuna po kojima će se Isus Hristos vratiti na Zemlju između 21. marta 1843. i istog dana sledeće godine. Po isteku ovog perioda, sekta je zapala u krizu poverenja svojih sledbenika, ali je iz nje izašla zahvaljujući uticajnom članu *Semjuelu Snou* (*Samuel Snow*). On je pronašao grešku u Milerovim proračunima i najavio da će kraj sveta biti 22. oktobra 1844. godine. Miler je toga dana sakupio članove sekte i poveo ih na planinu sa koje će se svojim očima uveriti da ovoga puta nema omaške. Već sutradan, ovaj događaj dobio je naziv „*veliko razočaranje*“.

Preko 100 članova sekte *Ruska braća i sestre crvene smrti* izvršilo je samoubistvo 13. novembra 1900. godine, jer su očekivali da će toga dana biti

smak sveta. Ovaj manir će, nažalost, još nekoliko puta biti ponovljen u drugim svetskim sektama.

Halejeva kometa se pojavila 1910. godine i sa sobom donela strah da će 18. maja otrovati sva živa bića jer će tada Zemlja navodno proći kroz njen rep pun cijanida. U Nemačkoj su prodavane dopisnice na kojima je bilo naštampano „Kraj sveta 18. maja“, kao i tablete koje su činile ljude otpornim na otrovni gas (ili su tako bar tvrdili njihovi prodavci).

Američka proročica *Džin Dikson* (*Jean Dixon*), o kojoj opširnije govorimo na kraju ovog poglavlja, najavila je da će Antihrist biti rođen 5. februara 1962. godine. Zbog autoriteta proročice, verovanje u ovo i danas je veoma rašireno kod poklonika Novog doba. Ona je takođe najavila drugi Hristov dolazak za period između između 2020. i 2037. godine.

UFolog *Džordž Van Tassel* (*George Van Tassel*) obelodanio je rezultate telepatskog dijaloga sa vanzemaljcem koji se zove *Aštar*. Tassel je tvrdio da će 20. avgusta 1967. godine SSSR izvršiti nuklearni napad na Ameriku i da će to dovesti do trećeg svetskog rata i do uništenja sveta. Pošto se ta najava pokazala kao netačna, drugi UFolog, *Robin Mek Ferson* (*Robin McPherson*) obavio je telepatski razgovor sa još jednim vanzemaljcem, po imenu *Oks-Ho*. On mu je poverio tajnu da je ovaj napad odložen za 22. novembar 1969. godine.

Džim Džons (*Jom Jones*), osnivač sekte *Hram naroda* (*People's Temple*), bio je dobitnik mnogih nagrada za humana dela, pa mu je dat i mandat u gradskoj vladi San Franciska. Bio je opsednut vizijom nuklearnog rata koju je imao u mladosti. Ideja sa kojom je osnovao sektu bila je da spase jedan broj ljudi od sigurnog uništenja čovečanstva do koga će dovesti treći svetski rat. Međutim, paranoja koja ga je sve više opsedala učinila je da sebe vidi kao božanstvo i zbog njegovog ponašanja napustilo ga je dosta članova, a broj neprijatelja i kritika upućenih na njegov račun sve više je rastao. Zato je Džons poveo preostale članove u *Gijanu*, gde je osnovao koloniju *Džonstaun* (*Jonestown*) u kojoj su obitali članovi sekte. Oni će, po Džonsovoj tvrdnji, jedini na svetu preživeti nastupajuću nuklearnu katastrofu. Međutim, njegova paranoja sve više je pokazivala svoje opako lice i jedan broj članova je iskoristio posetu američkog kongresmena ne bi li pokušao da pobege iz kolonije. Naoružani Džonsovi čuvari su reagovali i četvorica „dezertera“ su ubijena, a uz njih i sam kongresmen. Džons je dobro znao šta ga posle toga čeka i naredio da svi članovi sekte popiju otrov. Oni koji na to nisu pristali, našli su smrt pod paljbom čuvara. Život je izgubilo 913 ljudi, od toga oko 300 dece mlađe od 18 godina. Bilo je to 18. novembra 1978. godine.

Edgar Vajznant (*Edgar C. Whisenant*) objavio je knjigu *88 razloga zašto će Dan spasenja biti 1988*, koja je odmah postala bestseler. U njoj je izneo

tvrdnju da će to biti 13. septembra 1988, a posle toga je pomerao datume, najpre na 15. septembar pa na 3. oktobar iste godine. Pošto su i ti dani prošli kao i svi drugi, objavio je knjigu *Konačni usklik: Dan spasenja 1989!*

Pastor **Džon Hinkl** (*John Hinkle*) tvrdio je da mu se Bog javio i rekao da će 9. juna 1994. godine „očistiti svo zlo sveta“. Toga dana se, naravno, ništa posebno nije dogodilo pa je Hinkl izjavio da je to samo početak i da se najavljena stvar već uveliko događa, samo u nevidljivoj ravni (može li neko da dokáže suprotno?)

Sestra **Marija Gabrijel Paprocki** (*Marie Gabriel Paproccki*) objavila je još 19. jula 1993. podatak da će kometa udariti u Jupiter nešto pre 25. jula sledeće godine, što će izazvati „najveću kosmičku eksploziju u istoriji čovečanstva“ i smak sveta. Nije se dogodilo ništa značajno za živi svet na Zemlji, ali je džinovska kometa zaista udarila u Jupiter 16. jula 1994. To je izazvalo burnu reakciju u štampi i donelo veliki publicitet sestri Paprocki. Malo ko je tada preneo i informaciju da je ona to proročanstvo izrekla dva meseca posle objave astronoma **Brajana Mardsena** (*Brian Mardsen*) da će se kometa **Šumejker-Levi 9** (*Shoemaker-Levy 9*) toga dana sudariti sa Jupiterom.

U martu 1997. godine Sunčev sistem posetila je kometa **Hale-Bopp**. Kao i Halejeva, i ona je donela proročanstvo o smaku sveta, ali ovoga puta sa tragičnim ishodom. Sve je počelo kad se astronomu - amateru **Čaku Šremeku** (*Chuck Shremek*) učinilo da u repu komete vidi „objekat sličan Saturnu“. Ova vest najpre je obišla svet i pojavilo se mnogo smelih pretpostavki o poreklu zagonetnog objekta, ali sve je ubrzo demantovano jer se pokazalo da je to bila obična zvezda. Kao i mnogo puta ranije (a i kasnije), dalji razvoj događaja pokazao je da nije nimalo lako zaustaviti glasine o paranormalnim pojavama kad jednom počnu da se šire...

Posle ovoga, najpre je **Ričard Majkl Šiler** (*Richard Michael Schiller*), poznat kod poklonika Novog doba pod pseudonimom **Elijehova**, proglasio zagonetni objekat „sličan Saturnu“ za asteroid koji će doneti kataklizmičke promene na Zemlji, a da će smak sveta doći 9 meseci kasnije, kad Zemlja bude prolazila kroz zatrovani rep komete. Ništa novo u odnosu na neispunjeno proročanstvo koje se odnosilo na Halejevu kometu iz 1910. godine!

Članovi sekte **Nebeska kapija** (*Heaven's gate*) imali su nešto drugačija tumačenja objekta koji je video Čak Šremek. Za njih, to je bio svemirski brod vanzemaljske superinteligentne civilizacije, koji će primiti na sebe svakoga ko u određeno vreme napusti ovaj svet. Oni su smatrali da je taj vremenski okvir između 24. i 26. maja 1997. godine, i u tom periodu 38 članova sekte izvršilo je samoubistvo. Pored svakog od njih bio je prtljag spremljen za put.

Članovi sekte *Sunčani hram* (*Solar Temple*), koje je predvodio nemački psiholog *Heide Fittkau-Garthe*, očekivali su da će se 8. januara 1998. godine u 8 satu ujutro dogoditi smak sveta i da će spas naći samo onaj ko u određeno vreme izvrši samoubistvo, jer će time biti premešten na spasilački vanzemaljski svemirski brod. Za ovo su odabrali *Tenerife*, na Kanarskim ostrvima, ali ih je u očekivanju pravog trenutka za samoubistvo iznenadila i uhapsila lokalna policija. Cela sekta (ukupno 31 član), umesto na vanzemaljskom brodu, našla se u zatvoru.

Od svih sekti, po broju najavljenih predviđanja smaka sveta prednjače *Jehovini svedoci*. Oni su prognozirali Sudnji dan za 1874, 1878, 1881, 1910, 1914, 1918, 1925, 1941, 1975, 1984 i 1999. godinu.

Stigla je i famozna 2000. godina. Ni Isus ni Antihrist nisu sišli na Zemlju, Sunce nije eksplodiralo, Severni i Južni pol nisu izmenili mesta, nuklearni projektili nisu ispaljeni. Nisu se srušili ni avioni ni sateliti, svetski ekonomski sistem nije doživeo krah, a električna energija nije nestala u celom svetu. Čak i kompjuteri rade.

Zaista ima nečeg fascinantnog u nizu nula kojima se taj broj ispisuje. Vekovima unazad smak sveta je najavljiv baš za tu godinu. Na čaroliju ove cifre nije bio otporan ni *Isak Njutn* (*Isaac Newton*), jer je u knjizi *Zapažanja o Danilovim proročanstvima i o apokalipsi po svetom Jovanu* predvideo da će Isus Hristos sići na Zemlju tačno 2000. godine.

Najavljeno je mnogo toga, ali se ništa posebno nije dogodilo. Čak se i za čuvenu grešku u nekim „na brzinu“ pisanim kompjuterskim programima (u kojima se godina memoriše sa samo poslednje dve cifre, pri čemu se za prve dve podrazumeva „19“), zvanu *milenijumska buba* ili „greška Y2K“, ispostavilo da je strah bio neosnovan. Neki su tvrdili da je milenijumska buba deo plana koji je Bog sproveo da bi čovečanstvo konačno priveo kraju. Mediji su prenosili prognoze stručnjaka da će ova greška dovesti do teških softverskih havarija na svim informatičkim sistemima pa su vlasnici odvojili pozamašna sredstva da se posledice koliko - toliko ublaže, a sada je od svega toga ostao samo utisak da su taj strah širili sami informatičari jer su videli mogućnost da deo sredstava sliju u svoje džepove. Da li su time pokazali da su naučili i ponešto od „prodavaca magle“ u domenu paranormalnog?

Postoji još mnogo proročanstava koja smak sveta predviđaju u bliskoj ili dalekoj budućnosti. Od svih ovih najava pomenućemo samo jednu, i to jedinu koja će se, po svoj prilici, i ostvariti. Prognoza se odnosi na 4 500 000 000 (četiri milijarde i petsto milionitu) godinu. Tada će se, u *jedinom naučnom proročanstvu*, Sunce pretvoriti u *crvenog džina* i progutaće Merkur, Veneru, Zemlju, a verovatno i Mars. Biće to pravi smak sveta.

Nostradamusova proročanstva

Ako se izuzmu biblijski proroci, najpoznatiji prorok u istoriji je francuski lekar i astrolog iz 16. veka *Nostradamus* (1503-1566). On je prorekao sve važnije svetske događaje: ratove, katastrofe, pojavu Napoleona i Hitlera, pad Spejs Šatla - jedino je u svojim proročanstvima propustio činjenicu da će posle skoro pola milenijuma od njegovog imena biti napravljena vrlo tiražna i unosna industrija.

Nostradamus

Nostradamus je iza sebe ostavio neka dela koja se bave medicinskim pitanjima (koja, naravno, danas malo koga interesuju), kao i neka literarna dela koja su u isto vreme i proročanska. Takozvane *prognostikacije* odnose se samo na događaje za jednu godinu unapred, pa ni to danas nije zanimljivo, ali je zato interesovanje za njegovih 10 *centurija* (ili *stoleća*, nazvanih tako zbog toga što svako sadrži po 100 proročanstava pisanih u po 4 stiha) zaista veliko. Osim ove forme, koja se zove *katrena*, Nostradamus je za svoja proročanstva ponekad koristio i formu od 6 stihova.

Izvori iz kojih dobijamo Nostradamusova proročanstva jesu originalni spisi, tako da ovde nema retrodatiranih proročanstava; jedini problem je što skoro nigde nema preciznih vremenskih odrednica, pa je nemoguće proceniti da li su predskazanja ispunjena ili nisu. Postoji manje od deset datiranih proročanstava i može se dati ocena da su ona uglavnom neispunjena.

Samo u dva proročanstva precizno je navedena godina u kojoj treba očekivati ispunjenje. Jedno od njih navodi jul 1999 (uz malo „natezanja“ oko kalendara može da se shvati i kao avgust) i mnogi su ga tumačili kao najavu smaka sveta. Baš ništa vredno pažnje nije se tada dogodilo, osim što je dobro profitirala industrija koja računa na ljudsku lakovernost. Recimo, francuski proizvođač modnog rublja „*Triumph*“ početkom leta te godine ostvario je neočekivano dobru prodaju specijalnog ženskog „*grudnjaka za sudnji dan*“.

S obzirom na popularnost ovih proročanstava, nije čudo što su ona postala pravi intelektualni izazov za veliki broj ljudi. Neki su čak smatrali da su Nostradamusova proročanstva pisana u šifrovanoj formi, pa su pokušavali da otkriju „ključ“ za dekodovanje. Savremeni analitičar *Piter Lemesirije* u knjizi „*Nostradamusova proročanstva - stvarnost i mit*“ napisao je:

*Činjenica da bi proročanstva mogla da budu kodirana ne znači i da jesu! Oni koji razvijaju specijalne šifre za čitanje Nostradamusa i onda ih pri-
menjuju na njegova proročanstva obično na kraju otkriju u njima svoje, a
ne njegove ideje.*

Problem koji se postavlja pred svakog istraživača-amatera jeste u tome što se Nostradamusova dela do te mere falsifikuju i dopisuju, da je postalo ozbiljan problem odvojiti verodostojno proročanstvo od lažnog. Očigledan dokaz za ovo je VII centurija, koje sadrži samo 42 umesto 100 katrena (iz nepoznatog razloga sam Nostradamus nije napisao katrene od 43 do 100), ali to se nije dopalo nekim izdavačima pa su se njihova izdanja pojavila sa kompletnom VII centurijom. Ne treba ni reći da dopisana proročanstva sadrže upravo najtačnije predikcije „kasnijih“ događaja.

Osim direktnog postoji i prikriveno falsifikovanje, još pogubnije po istinu: netačan i proizvoljan prevod. Nostradamus je pisao svoja proročanstva u ranom modernom francuskom jeziku, sadržanom od mešavine arhaičnih izraza koji uglavnom vode poreklo od latinskog i grčkog. Takođe je koristio izraze iz lekarskog žargona toga vremena, kao i *provansalski jezik* koji se u to vreme koristio u nekim delovima Francuske. Tako je prevod proročanstava sa originala zapravo prilično maglovit i nedefinisani posao sa puno nejasnih mesta, pa su prevodioci često prinuđeni da se koriste intuicijom. Zato se verzije raznih izdavača uglavnom ne poklapaju, a najveći broj primedbi skeptika odnosi se upravo na tendenciozan i netačan prevod.

Za jedno od poznatih Nostradamusovih proročanstava tvrdi se da je u njemu najavljena pojava Adolfa Hitlera. Evo originalnog teksta i prevoda:

*Bestes farouches de faim fleuves tranner
Plus part du champ encore Hister sera
En caige de fer le grand sera traisner*

*Zveri divlje od gladi pregaziće reke
Najveća bitka biće protiv Hitlera
Zbog njega veliki čovek naći će se u
gvozdenom kavezu*

Quand rien enfant de Germain observa.

Kad se nemački sin odmetne od zakona

Ovaj prevod, sa manjim varijacijama, mnogi svetski izdavači priznali su i smatraju ga verodostojnim, mada stručnjaci skreću pažnju na to da u njemu postoji veliki broj grešaka. Najpre, zveri neće *pregaziti* reke nego će *plivati niz njih*, umesto *odmetnuti od zakona* u ispravnom prevodu bi trebalo da stoji *posmatrati*, a *Germain* (zapravo *Germania*) tada nije bila samo oblast severno od Dunava nego i deo tadašnje Rimske imperije na kome se danas nalazi severoistočna Francuska i deo Belgije i Holandije. A najvažnije od svega, *Hister* je tada bio naziv za donji tok Dunava, pa tako ni uz puno dobre volje ne može da se prevede kao *Hitler*.

Kad je u januaru 1986. godine Spejs Šatl eksplodirao samo nekoliko sekundi posle lansiranja i poveo u smrt sedam članova posade, tumači Nostradamusovih proročanstava počeli su grozničavo da tragaju za stihom koji ovo najavljuje. I našli su ga u 1. centuriji, katrena 81:

<i>D'humain troupeau neuf seront mis a`part</i>	Od ljudskog stada devetoro biće odvojeno
<i>De iugement & conseil separez:</i>	Bez pomoći i saveta
<i>Leur sort sera diuise' en depart</i>	Njihova sudbina biće zapečaćena već na polasku
<i>Kappa, Thita, Lambda mors bannis esgarez.</i>	K-Th-L je pogrešio, mrtvi su prognani.

Bio je to još jedan trijumf onih koji su verovali da svaka Nostradamusova strofa opisuje po jedan budući događaj i da se samo čeka da se i ostali dogode. **Džejms Flenegen** (*James Flanagan*), iz istraživačkog instituta **Research Triangle Park**, dao je svoj doprinos analizi ovih stihova:

1. Broj poginulih ljudi je približan (*Nostradamus najavljuje devet, a poginulo je sedam*). Ova mala greška može da se toleriše.
2. „**Od ljudskog stada odvojeno**“, kao pesnički izraz, ipak je dovoljno tačan.
3. *Njihova sudbina jeste bila zapečaćena na polasku. Snimak lansiranja pokazao je da je na jednoj od buster raketa gorivo počelo da curi, zbog čega je posle polaganja došlo do eksplozije.*
4. *Nikakva pomoć nije mogla da im se pruži.*
5. **K-Th-L** su suglasnici kao u nazivu proizvođača raketnih motora („*Thiokol*“).
6. *Neko je napravio grešku (verovatno K-Th-L).*

Da li je to dovoljno da se proročanstvo smatra ispunjenim? Izgleda da jeste, ali Flenegen ipak ne misli tako. Kao i sva druga Nostradamusova proročanstva, i ovo je toliko maglovito i nedefinisano da je moglo sa istom tačnošću da se odnosi i na neki drugi događaj u istoriji. Recimo, ubistvo ruske carske porodice **Romanov** od strane revolucionara 1917. godine:

1. *Ubijeno je tačno devet osoba: car, carica, princ, tri ćerke, dve sluge i porodični lekar.*
2. *Odvojeni su od ljudskog stada (uhapšeni i odvedeni u Jekaterinburg gde su ubijeni).*
3. *Bili su izolovani, dakle bez ičije pomoći i saveta.*
4. *Sudbina im je bila zapečaćena na polasku (od strane revolucionara).*
5. **K-Th-L**: *za ubistvo mogli bi da budu odgovorni Kalinjin (ili Kerenski), Trocki i Lenjin (Nostradamus je definisao prva slova: Kappa, Thita, Lambda)*
6. *Neko je počinio grešku (komunizam?)*
7. *Mrtvi su prognani iz političkog života.*

I gde smo sada? Da li je Nostradamus bio tako vidovit da je u jednom proročanstvu predvideo dve katastrofe? I ako neko pronađe i treću podudarnost, hoće li to još više uvećati uspeh ovog proroka ili će ga demistifikovati?

Mnogi entuzijasti u svetu trude se da u Nostradamusovim proročanstvima pronađu podudarnost sa svakim novim događajem. Da li je to zaludan posao? I da li je moguće da je ceo trik bio samo u neodređenim i nedefinisanim stihovima?

Po Flenegenovom mišljenju, to je jedno od objašnjenja, ali ne i jedino. Za drugo je potrebno osloniti se na matematiku. Računica, zapravo, i nije tako složena: Nostradamus je iza sebe ostavio nešto preko **1000** proročanstava. Od tada do danas prošlo je blizu **500** godina, a na svetu se dogodilo oko *milijardu* manje ili više značajnih događaja, koji bi mogli da budu kandidati za dovođenje u vezu sa nekim od proročanstava. Treba imati u vidu da su sva proročanstva data u vrlo neodređenoj formi (kroz stilske figure) i da ogromna većina nije vezana za neki određen datum (Nostradamus je tvrdio da je tako morao da uradi kako bi zavarao inkviziciju). Ova „maglovitost“ i neodređenost u iznošenju predskazanja do te mere je izražena, da istraživači na taj način čak određuju autentičnost citata: ako je nedvosmisleno i jasno iskazana misao onda je verovatno reč o falsifikatu, jer Nostradamus (uz manje izuzetke) nije tako radio.

Da se vratimo Flenegenovoj analizi. Uzmimo hiljadu vremenski nedefinisanih proročanstava na milion događaja: to je *milijardu* mogućih podudarnosti. Koliko se proročanstava od tih **1000** ispunilo? Neke procene govore da se kakva-takva podudarnost može priznati za **30** do **50** procenata, ali bi se za **10%** (dakle, **100** proročanstava) moglo reći da je prilično uspešno. Dakle, **100** pogodaka od milijardu mogućnosti. To je jedan pogodak na *deset miliona* nasumičnih pokušaja!

Ova računica pokazuje kolika je uspešnost Nostradamusovih proročanstava i na osnovu nje treba proceniti da li je reč o „viđenju“ budućnosti ili o nasumičnim pokušajima. Šta praktično znači jedan pogodak na deset miliona pokušaja? Da li je to rezultat vidovitosti ili neizbežna koincidencija, uzrokovana velikim brojem mogućnosti? Zašto, na kraju krajeva, ne bi mogla bilo koja od mnogo nasumično izgovorenih (i prilično nedefinisanih) rečenica da se poklopi sa bilo kojim od mnogo proizvoljnih događaja?

Bez obzira da li je Nostradamus zaista mogao da vidi budućnost ili je vešto baratao rečima, ipak je on ne samo junak svoga nego i našega doba. Mnogi današnji majstori za marketing dobro bi platili takav talenat da se u ljude usadi uverenje koje će se, kao virus, širiti samo od sebe i pet vekova ih uveravati u to da su aktuelni događaji oko njih davno bili viđeni i pročitani.

Kremansko proročanstvo

Novinar *Pera Todorović* je 1902. godine u „*Malim Novinama*“ objavio kratak tekst o *Milošu* i *Mitru Tarabiću* iz Kremne, sela pored Užica. Ovo izdanje izazvalo je pravu jagmu kod publike i bukvalno je bilo razgrabljeno, pa je on isti tekst objavio i sledeće godine u svom „*Ogledalu*“. Pošto je Pera Todorović bio dvorski novinar, bile su mu dostupne mnoge delikatne informacije a on ih je obogaćivao svojom maštom, i sve to iznosio u takvoj formi da je za tadašnju publiku bilo teško da razlikuje istinu od izmišljenog.

Sva kremanska proročanstva on je predstavljao isključivo kroz političke naočari što je čitaocima, u vreme velikih previranja, svakako odgovaralo. Stiče se utisak da se istorija, bar što se tiče kremanskih proročanstava, ponavlja. Skoro ceo vek kasnije ponovo su upotrebljena da bi zadovoljila prohteve dnevne politike. To će nam uveliko otežati posao oko odvajanja istine od falsifikata, pa ćemo neka pitanja morati da ostavimo i bez odgovora.

Profesor *Aćim Stevović*, koji je lično poznao Mitra Tarabića, pričao je da je u Kremni i u njenoj okolini dugo postojao kult proricanja, pa su se mnogi meštani time bavili. Tarabići su se iz Hercegovine doselili krajem 18. veka. Neki izvori tvrde da su to prezime naknadno dobili po tome što su u Kremnu doneli novitet - tarabe oko dvorišta, ali jedan broj meštana sela *Tarabići* ipak misli da je stvar u tome što su se nastanili na prvim obroncima Tare.

Miloš Tarabić (1809-1854) bio je glavni kremanski prorok. Po prirodi je bio povučen i ćutljiv i u selu su ga smatrali čudakom, a po nekim svedočenjima bolovao je od padavice (epilepsije). Umro je na svoj 45. rođendan. Njegov sinovac *Mitar Tarabić* (1829 - 1899) bio je komunikativniji, pa tako od njega potiče mnogo više svedočenja. Po Mitrovom pripovedanju, trideset godina pošto je Miloš umro, počeo je noću da ga posećuje i da mu odaje tajne budućih događaja. Mitar će kasnije sve te podatke dobijene s onog sveta pretočiti u predskazanja, začinjena legendarnim rečima „*Tako mi je kazato*“.

Atorska sloboda ili ignorisanje činjenica

Najstarije pisano svedočenje o kremanskom proročanstvu do koga smo uspeali da dopremo potiče iz 1940. godine. To je knjiga „*Tajanstvene pojave u našem narodu - Kremansko proročanstvo*“. Treba reći da je autor ove opsežne i izuzetno zanimljive studije, *dr Radovan Kazimirović*, bio doktor prava *Tibingenskog univerziteta* i kandidat bogoslovlja *Kijevske Duhovne Akademije*. Knjiga je prava riznica svedočanstava o verovanju našeg naroda u natprirodne sile, pri čemu dominira i verovanje samog autora u natprirodno. Paž-

nju posebno privlači afirmativno, skoro idolopokloničko predstavljanje „*nauke metapsihike*“, kako je pisac nazvao parapsihologiju. Naime, za njega zadatak ove „nauke“ nije da utvrdi da li natprirodne sile postoje nego im on odmah dodeljuje status nespornih činjenica:

Današnja metapsihika priznaje proricanje kao nesumnjiv fakt. Ona tu pojavu uvršćuje u pojavu vidovitosti i upoređuje sa pojavama pogađanja misli na daljinu (telepatija), koje su takođe fakta... Predosećanja, pretskazanja i proricanja, doduše, nisu u protivorečnosti sa naukom, ali se naša savest teško miri sa idejom unapred određene budućnosti (sudbina). Ipak to ne treba da nas buni. Naše je da znamo ne ono što pretpostavljamo, već ono što je stvarno.

Početkom aprila 1915. dr Kazimirović je razgovarao sa protom **Zaharijem Zaharićem**. Bilo je to 16 godina posle smrti Mitra i 61 godinu posle smrti Miloša Tarabića. Iste godine dr. Kazimirović je u Niškom Glasniku o tome objavio tekst i tu činjenicu, u knjizi „*Tajanstvene pojave u našem narodu - Kremansko proročanstvo*“, iskoristio kao dokaz teze da su svi navodi tačni:

A onaj koji ne veruje da su se reči Miloša i Mitra Tarabića ispunile - može naći moje zapise iz 1915 god. i pročitati...

Na žalost, nema ni najmanjeg citata tog teksta što je čudno, jer se u ovoj obimnoj knjizi autor rado služio citatima. Naravno da bi nam to pomoglo da se uverimo u autentičnost predskazanja o burnim događajima (naročito onim između 1915. i 1918), ali je to sada nemoguće. On pominje još jedan tekst na istu temu u „*Vremenu*“ iz 1929. godine ali je, začudo, i ovde izostavljen citat. Samo tri meseca kasnije u istom listu pojavio se i tekst u kome je publicista **Dragan Aleksić** izneo svoje dokaze da je Kremansko proročanstvo „*tendenciozno i izmišljeno*“ od strane prote Zaharija i radikalskog tribuna prote **Milana Đurića**.

Kad je 1851. godine u Kremnu, kao svoju parohiju, došao prota **Zaharija Zaharić**, Miloš i Mitar su se odmah sprijateljili i okumili s njim. Oba proka bila su nepismena, ali je (po nekim vrlo spornim i nepotvrđenim tvrdnjama) prota Zaharija zapisivao sve što su mu govorili, pa tako savremeni analitičari navode podatke „iz prve ruke“ o proročanstvima. Uz to, neki autori tvrde i da je Miloševe reči zabeležavao užički prota **Gavrilo Popović**.

Ako ovi zapisi zaista postoje, šta se dogodilo s njima? Sudeći po sveđočenju **Dejana Malenkovića**, unuka prote Zaharija, rukopisi su skrivani i sačuvani „*na raznim stranama*“ (mada se ne navodi ni jedna), posle čega ih je on navodno prikupio i, zajedno sa novinarom **Dragoljubom Golubovićem - Pižonom**, objavio u knjizi „*Kremansko proročanstvo; šta je bilo - šta nas*

čeka". Ova knjiga je kod nas doživela veliku popularnost, o čemu svedoči njenih dvanaest izdanja u razdoblju od 1982. do 1998. godine.

Ono što pada u oči prilikom čitanja različitih izdanja ove knjige, jeste da se u svakom od njih pojavljuju uglavnom predskazanja za protekli period. Mada je poslednja decenija dvadesetog veka bila krcata značajnim događajima, u svim proročanstvima nećete naći ni najmanju najavu o njima! Postoji i nekoliko izuzetaka o kojima ćemo govoriti, ali oni uglavnom ne potvrđuju tezu o vidovitosti proslavljenih kremanskih proroka. Osim toga, ista predskazanja u kasnijim izdanjima prepravljaju se i menjaju, a neka dobijaju izmenjena tumačenja ili se prosto u jednom izdanju pojavljuju pa u sledećem volšebno nestaju, tako da je posle svega ovoga teško razdvojiti autentične vizije proroka od naknadnih intervencija izdavača.

U istoj knjizi priloženi su i faksimili nekoliko strana zapisa prote Zaharija, a o njihovoj autentičnosti svedoči sledeća tvrdnja u uvodnoj reči knjige:

Ekspertizom hartije, mastila i rukopisa, koja stoji na raspolaganju izdavaču, utvrđeno je tačno vreme zapisa kazivanja kremanskih proroka, koja se potpuno poklapa sa vremenom u kome su oni živeli.

Ovaj podatak mogao bi da razreši dilemu oko autentičnosti zapisa. Predgovor (iz pera *dr Veselina Savića*) obiluje čudnim kvalifikacijama upućenim čitaocu koji bi eventualno posumnjao u verodostojnost ovih proročanstava („Samo glup čovek može na to tako da gleda. Sa glupima ne treba diskutovati... Budalu nikada ne možeš sprečiti da misli šta hoće. Glupak je neuništiv.“), ali nigde nema ključnog podatka - ko je izvršio ekspertizu ovog važnog dokumenta. Možda bi najbolje bilo obratiti se izdavaču i zatražiti od njega bliže podatke, ali se pokazalo da je to zaludan posao jer izdavača skoro da ima više nego izdanja ove knjige a nigde se ne kaže ko je od njih izvršio ekspertizu i kome ona „stoji na raspolaganju“.

Posmatrajući pet izdanja knjige do kojih smo došli (1, 3, 6, 11, i 12) izbrojali smo šest različitih izdavača (jedanaesto izdanje ima dva izdavača). Ući u trag bilo kome od njih danas je nemoguće jer su se svi pokušaji završili čuđenjem ljudi na tim adresama i njihovim tvrđenjem da tu sada ne postoji izdavač pod bilo kojim od navedenih imena.

Bez obzira na sve sumnje, sa velikom verovatnoćom može se pretpostaviti da je autentičan jedan broj predskazanja Miloša i Mitra Tarabića o burnim političkim događajima koji su u Srbiji obeležili kraj 19. i početak 20. veka. Sada je teško reći kakve su modifikacije ova proročanstva doživela posle događaja na koje su se odnosila, ali ipak nema sumnje da su neka od njih bila ispunjena. Nije bez osnova pretpostavka da, kao i većina drugih, i legenda o

kremanskim prorocima ima svoj koren u realnim i istinitim događajima. Borba između različitih političkih struja toga vremena imala je česte obrte i svako ko je tokom tako burnih previranja prognozirao smene vlasti, imao je manje ili više šanse da bude proglašen za proroka. Čak nije bilo neophodno ni rizikovati sa suviše detaljnim i preciznim prognozama, jer je sklonost naroda ka senzacijama i ka stvaranju mitova uvek pomagala da se detalji dodaju naknadno.

Tarabići su, očigledno, u ovome imali uspeha. O njima su pisale domaće i strane novine, a još više se pričalo u narodu. Svi uslovi za lančanu reakciju u javnosti bili su tu; narodni duh nikad nije propuštao priliku da od ovako dobrog polaznog materijala načini mit. Ovaj mit i danas traje, a od zamora ga (kao što ćemo upravo videti) čuva neprestano dodavanje novih detalja, koji ga povezuju sa zbivanjima na političkoj i društvenoj pozornici.

Miloš Tarabić

Dr Kazimirović u svojoj knjizi iz 1940. godine iznosi 18 Miloševih i 26 Mitrovih detaljnih proročanstava. Za Miloša kaže da je dao „*skoro 20 raznih proročanstava*“, što bi moglo da znači da je u knjizi navedeno sve što je Miloš predskazao. Prvih 15 odnosi se na događaje koji su prethodili objavljivanju knjige (reč je, dakle, o retrodatiranim proročanstvima) i za svako od njih može da se izvede zaključak da se savršeno ispunilo, bukvalno do poslednje reči. Navešćemo preostala tri, koja su u trenutku objavljivanja knjige govorila o budućnosti:

Sudbina Carigrada. „Kad Turska bude sasvim išćerana iz Evrope, ondakar će Carigrad uzeti Rusija. Ona će biti najsilnija država na svetu. Ali ga jopet ni ona neće u svojim rukama imati, no će tu, kume, i druge države vladati, dogovorno kao na saboru. Carigrad će biti „svačiji i ničiji!“

Ovo pripada grupi *neverifikovanih proročanstava* pa tako ne znamo da li će se ispuniti, ali ga ne treba pripisati samo Tarabićima jer je ono mnogo starije od njih. Još se u knjigama starostavnim, naročito apokrifnim (kojima se ne zna poreklo) navodi isto predskazanje. Očigledno da je ova stara rana na srcu svakog pravoslavca lečena tako što je proricano da će jednoga dana sa čuvene *Aja Sofije* biti skinut polumesec i vraćen krst. Dolazak cara Mihaila u Carigrad, koji se u našim (a i ruskim) knjigama starostavnim opširno najavljuje, verovatno je poslužio kao osnova nekim proročanstvima koja su pre dve ili tri decenije pripisana Mitru Tarabiću.

Proglas srpske carevine. „Naša će vojska, kume, dugo u Višegradu zastati. Višegrad će dugo biti ni u našim ni u neprijateljskim rukama. Ali, kad

jednom velike sile nadjačaju, kad neprijatelju pukne po glavi, ondakar će naša vojska lako preći i uzeti cijelu Bosnu i Hercegovinu... Tada će se naša Srbija mnogo proširiti. Povratićemo jopet granice, koje smo nekada pod carevima imali, Bosna i Hercegovina biće naše. Gde je srpska kuća biće srpsko. Kad sve to bude i svrši se, neće dugo potrajati i Srbija će biti carevina."

Ovo proročanstvo najpre je bilo vezano za Prvi svetski rat, ali je dobilo poseban značaj (i novo tumačenje) posle početnih uspeha koje je srpska vojska imala u građanskom ratu u Bosni u prvoj polovini devedesetih godina, jer je nekako automatski Višegrad prihvaćen kao eufemizam za celu Bosnu i Hercegovinu. Kasniji preokret situacije na ratištu (a naročito veza između *nadjačavanja velikih sila* i „*napretka*“ *naše vojske*) ipak nije podržao ovu tezu, pa je proročanstvo pretrpelo još jedan „premeštaj“, iz *verifikovanih* u kategoriju *neverifikovanih*. Istini za volju, ono bi moglo da se dovede u vezu i sa ranijim zbivanjima, čak i pre perioda u kome je Miloš Tarabić živeo... da li se opet radi o „staroj rani“? Znajući etnički sastav stanovništva u tom regionu, ne treba biti prorok da bi se pretpostavilo da će se ovo proročanstvo i u budućnosti manje ili više ispunjavati. Što se preostalog dela proročanstva tiče, ono takođe pripada grupi *neverifikovanih*, pa nema svrhe analizirati ga.

Buduća prestonica. „*Pošto Srbija postane carevina, ondakar neće dugo proći pa će i prestonica prijeći iz Beograda u Kruševac. Kruševac će, kume, biti carska prestonica!*“

Ovde je problem isti kao i sa svakim drugim proročanstvom za koje nije data vremenska odrednica. Mada se dosad nije ostvarilo, nemoguće je oboriti ga jer niko ne bi mogao da dokaže da se neće u budućnosti ostvariti. Dr Kazimirović je šansu za ostvarenje ovog proročanstva video u tome što će Kruševac biti geografski centar buduće „*integralne Jugoslavije*“ kad „*jednog lepog dana pristupi Jugoslaviji i Bugarska*“. Treba li da iznesemo procenu koliki su izgledi za ostvarenje ovoga?

Sve u svemu, od Miloševih proročanstava o kojima svedoči Dr. Kazimirović imamo veliki broj retrodatiranih i nešto neverifikovanih, možda i poneko verifikovano ali ne i ispunjeno ili bar vredno pažnje. Ipak, ponavljamo da se u grupi retrodatiranih (za koja su svedočenja izneta posle događaja) svakako nalaze i proročanstva koja su bila izrečena na vreme i pokazala se kao tačna. Na žalost, posle svih intervencija koje su unosili maštoviti autori, nemoguće je reći koja su to proročanstva, koliko detaljna su bila i koliko je među njima bilo netačnih, što znači zaboravljenih.

Mitar Tarabić

S obzirom da je Mitar bio komunikativniji od svog strica, o njegovim kazivanjima imamo više podataka. Dr. Kazimirović u svojoj knjizi navodi 26 proročanstava, koja su veoma pregledna i numerisana, pa je lako pratiti ih. I ova proročanstva autor je dobio 1915. godine u razgovoru sa protom Zaharijem Zaharićem, a objavio celih 25 godina kasnije. Ovaj poslednji podatak veoma je važan jer je (kao što ćemo videti u poglavlju „Čuda”), posle toliko vremena nesvesnog „bojenja” događaja u sećanju, malo šta moglo da ostane od njegovog izvornog oblika.

Od svih Mitrovih proročanstava koje navodi Dr Kazimirović, samo pet se odnose na period posle objavljivanja knjige; sva ostala spadaju u grupu *retrodatiranih proročanstava*, pa tako ni ovde nemamo previše materijala za procenu stvarnih proročkih moći.

Budući da je knjiga napisana pred sam početak Drugog svetskog rata, najzanimljivije je da vidimo sa koliko tačnosti se ovaj rat najavljuje, jer sva kasnija izdanja složna su u tome da su Tarabići nedvosmisleno „videli” ovaj rat i pričali o njemu.

Evo jednog dela svedočenja iz 1940. godine (pojmovi „evropski rat” i „svetski rat” odnose se na Prvi svetski rat, a „opšti rat” na kasniju seriju lokalnih ratova, mada je u kasnijim analizama uglavnom tumačen kao Drugi svetski rat):

10) Posle rata. „Srbi će se ujediniti, ali će posle toga nastati mrzija u narodu”. Pomenuo je i „Mitrovsku skupštinu” u kojoj će se nešto strašno desiti. Srbija će biti veća nego što je ikad bila: „gde je srpska kuća biće srpsko”. Pojaviće se i „car na Istoku”, koji će nas pozvati da uzmemo ono što je naše. Ove se reči, izgleda, odnose na Rusiju, jer i mi nismo sve završili.

11) Izborni sud. Po svršetku evropskoga rata više se neće ratovati, već će nastati „izborni sud”, kao što i mi pravimo izabrani sud, koji miri i sudi zavađenim stranama.

12) Opšti rat. Mitar Tarabić je govorio da se posle evropskog (prvog svetskog) rata neće više ratovati, imajući u vidu poznate organizovane ratove jednih država protiv drugih; ali je rekao da će nastati: bune i revolucije i da će tada izginuti više ljudi nego u velikom svetskom ratu. To će biti „opšti rat!” Nastaće strašno vreme. Tada će narod „pozavideti onima što pomriješ”, jer će nastati strašniji dani nego što behu za vreme svetskog rata. Narod će tada reći mrtvima: „blago vama što pomreste te ne gledate ove naše muke”; ili „ustanite vi mrtvi da legnemo mi živi!”

13) Naša zemlja - carevina. Mitar je stalno govorio da će posle (prvog) svetskog rata nastati „strašno vrijeme“; da će u narodu biti užasna nestašica novaca; da će se ljudi „ubijati za žuto dugme“; da će Srbija trista čuda pretrpljeti; ali da će zatim doći „čovjek iz naroda“, koji će umiriti narod i da će tek posle svih čuda i pokora nastati „slavno vrijeme“. Blago onome ko to dočeka. Tek tada će narod reći: „ustanite mrtvi da vidite kako je sad život“.

14) Budućnost Carigrada. Mitar Tarabić je u svojim proricanjima jasno razlikovao svetski rat od opšteg. Za svetski rat je rekao da će se završiti bez Rusije, jer će se „ona o svome jadu zabaviti“, a za opšti, da će on biti mnogo strašniji od njega. „Ali kad se Rusija od svoga zla izbavi, ondakar će biti najmoćnija sila na svetu i svaka će se o njeno prijateljstvo otimati!“ Rusija će uzeti i Carigrad, ali tek onda „kad car ponovo dođe!..“

Kad je ovo Mitar govorio, seljaci su se smejali, jer nisu mogli verovati da će Rusija biti bez cara, pa su ga pitali: „Zar će Rusija pre zauzimanja Carigrada biti bez cara?“ Ali Mitar je samo ćutao i ponavljao: „Tek kad beo car dođe, posle opšteg rata, uzeće Carigrad!“ Još je rekao: „Posle svetskog rata Turci će još malo ostati u Evropi pa će posle i oni, koji su ostali, otići u svoju staru otadžbinu“ (kazivanje Dim. Karića, biv. državnog savetnika).

Ovo je sve što je, po dr Kazimiroviću, prota Zaharija ispričao o Mitrovim proćhanstvima koja se odnose na period posle Prvog svetskog rata (koji je, s obzirom da u vreme objavljivanja knjige još nije bilo Drugog, prosto nazvan *svetski* ili *evropski rat*), kao i na sve buduće ratove i događaje. Drugog, dakle, neće ni biti kao „organizovanih ratova jednih država protiv drugih“ nego će „nastati bune i revolucije“ (koje se po svoj prilici odnose na neskrivena očekivanja dr Kazimirovića o produženju sovjetske Oktobarske revolucije i pre-rastanju u globalni svetski proces), a o trećem tek nema govora. Sve to ipak neće zasmetati da se u svim kasnijim izdanjima autora Golubovića i Malenkovića pojavi masa detalja o Drugom svetskom ratu i da se lokalni ratovi smeste iza njega:

Pošlje drugog velikačkog rata ljudi takom silom neće ratovati za dugo vremena... Biće ratova, ali nekako malijeh...

Izroniće odnekud i navodno proroćhanstvo o obliku kukastog krsta („krivog nekrsta“), o Staljinu kao „crvenom caru“, Užićkoj republici i još mnogo toga. Tako se i jedan skroman podatak da će (doduše, još posle Prvog svetskog rata) „doći čovjek iz naroda koji će umiriti narod“ u novim izdanjima pretvara u epopeju o čovjeku plavijeh očiju na belom konju koji će doneti u Srbiju neku novu veru, na čijem čelu će sijati zvezda, koji će vladati Užicem ravno 73 dana, skupiti veliku vojsku, šnjome na Biograd udariti i protjerati dušmanina iz zem-

lje... Nekoliko godina posle Titove smrti u istoj knjizi čitali smo i o predskazanju kojim je „najavljeno“ koliko će on živeti i kako će umreti, s tim što ovde autori uvode i jednu inovaciju: pažljivo doziranu razliku između proročanstva i stvarnog događaja! Po njima, Mitar je predskazao da će čovek na belom konju „...pasti sa svoga konja bjelca i nogu izgubiti. Od toga gubitka noge će i umrijeti, a ne od starosti svoje“. Ovako ugrađene nesavršenosti u proročanstva čine da im se više veruje i stvaraju privid autentičnosti.

Kad su se izmenili politički uslovi i kad je „ljubav prema drugu Titu“ prešla iz nesumnjive u spornu kategoriju, u knjizi se pojavilo i poglavlje o tome da neki analitičari smatraju da se ovde ne govori o njemu nego o nekom „čoveku budućnosti“. Inače, proročanstvo o „čoveku na belom konju“ koji će osloboditi narod, prisutno je kod nas još od 17. veka. Kad je austrijski vojskovođa *Pikolomini* 1689. godine stigao do Skoplja, ljudi su verovali da je on taj o kome proročanstvo govori i koji će ih osloboditi od turskog ropstva. Svi su se digli na oružje, jer je *Pikolomini* vešto iskoristio to narodno verovanje.

Danas se dosta govori o dramatičnom proročanstvu u kome se navodi kako će „celo nebo nad Požegom goreti jednog dana kao zapaljeno i ozgo padaće u plamenu lađe i ljudi i biće puno polje izgorijelih kao ugljen“, mada ga dr *Kazimirović* nigde ne pominje. Kod *Golubovića* i *Malenkovića* ono se bez izmene provlači od prvog do poslednjeg izdanja knjige, ali postoje značajne razlike u načinu kazivanja. U prvom izdanju, citira se dobar deo knjige „*Oj Užice mali Carigrade*“ u kojoj *Mladen St. Đuričić* opisuje ratne događaje iz 1915. godine. Ovde je celo proročanstvo ispričano kroz reči junaka knjige *Čedomira Zaharića* (unuka prote *Zaharija*), koji u dramskoj radnji knjige iznosi priču *Mihailu Zotoviću*, uz nedvosmislenu tvrdnju da je *Zaharija nije zapisao*. Izgleda kao da su autori već u sledećem izdanju knjige zaboravili šta su napisali u prvom, pa su tvrdili da o tome „*imamo sačuvan zapis prote Zaharija*“, posle čega sledi isto proročanstvo, samo što je događaj vremenski prenet iz Prvog u neki budući Treći svetski rat, a kao izvor više se ne pominje *Đuričićeva* knjiga. O tom izvoru ostao je da svedoči samo uočljiv književni jezik i stil kojim je događaj ispričan, za razliku od konciznog novinarskog načina iznošenja svih drugih proročanstava.

Naravno da sada možemo samo da nagađamo koji je razlog ovog „predomišljanja“, ali lako je moguće da je problem bio u vezi sa autorskim pravima *Mladena St. Đuričića*, pisca knjige „*Oj Užice mali Carigrade*“, zapravo pravog autora ovog „proročanstva“.

Evo još jednog proročanstva koje je doživelo veliki publicitet, a s obzirom da se odnosi na događaj iz bliske prošlosti, dobro će poslužiti za ocenu autentičnosti kazivanja:

Kad Drina kod Bajine Bašče bude premošćena na dva mjesta i kada potekne uz Taru, a u istom danu se poklope Veliki petak i Đurđevdan - tih godina će nastupiti nekakav velikački belaj.

Ova navodna vizija kremanskih proroka dobila je značajno mesto u knjizi „*Velikački belaj*” se, doduše, pojavio tek tokom devedesetih godina, ali je trostruka koincidencija (dva mosta, reverzibilna elektrana i poklapanje dva praznika), koja je doživela svoje ispunjenje 1983. godine, bila impresivan pogodak. Priča je u knjizi dopunjena i opširnim iznošenjem sećanja autora na male kremanske „diskusione tribine” koje su se pred Drugi svetski rat vodile pred seoskom kafanom upravo na temu ovog proročanstva, pa se navode čak izjave i imena diskutantata. Utisak uverljivosti bio bi potpun kad ne bi postojalo, detektivskim žargonom rečeno, mesto na kome priča „curi”: u prvom izdanju knjige (iz 1982. godine) baš ništa od ovoga se ne pominje! Da li da verujemo da bi autori, tako sigurni u proročku moć Tarabića, propustili da pomenu ovako fantastično proročanstvo samo godinu dana pre njegovog ispunjenja - naravno, ako je ono i tada postojalo? Treba li reći da ovo proročanstvo ne pominje ni Dr Kazimirović, niti bilo ko drugi pre 1983. godine?

Upoređujući Kazimirovićevo izdanje *Kremanskog proročanstva* sa izdanjima današnjih autora, moguće je pronaći još mnogo zanimljivih nepodudarnosti. Posebno je indikativna ona koja se tiče proročanstva o kremanskoj crkvi. Evo kako u oba izdanja svoje knjige (1940. i 1941. godine) dr. Kazimirović citira protu Zaharija:

Tada naiđem na Mitra, koji će mi reći: „E kume! Nit’ je bilo nit’ će tu kad god crkve biti. Crkve će biti, al’ će biti podignuta na drugom mestu, posle opšteg rata, kad Srbija bude carevina!”

Odista, crkve ni danas u Kremnima nema.

Ali crkve je ipak bilo! Autor knjige nije imao informaciju da je njena gradnja započeta 1938. godine i da su u martu 1941. već bili završeni svi radovi osim enterijera. Kako bi ovo Mitrovo proročanstvo glasilo da je dr. Kazimirović znao da je zgrada crkve podignuta pre *opšteg* (uslovno rečeno, Drugog svet-skog) rata? Da li bi dozvolio da ono bude jedino netačno među desetinama savršeno tačnih, ili bi ga ipak „malo” doterao?

Sad dolazi ono najinteresantnije. Kasniji autori (Golubović i Malenković), znajući kada je crkva sagrađena, jednim potezom pera ispravili su grešku; ne samo Kazimirovićevu, nego i Mitrovu. Po njima, Mitar je rekao:

Tek između dva velikačka rata, kada mir među ljudima budne trno ko žiža dogorjele svijeeće, Kremanci će otpočeti sa zidanjem crkve te još malo da budnu gotovi pa će stati. Spriječiće ih rat.

Ova dva svedočenja, mada se odnose na isto proročanstvo, ne samo da su dijametralno različita nego su i oba savršeno prilagođena onome što su autori znali o činjenicama.

Proročanstvo koje Dr Kazimirović ne pominje, a koje je sve do početka građanskog rata 1991-1994 u knjizi autora Golubovića i Malenkovića nalazilo svoje mesto u poglavlju „O životu u našoj carevini“, započinje ovako:

Vrijeme mira i izobilja trajaće dugo. Rodiće se mlogo koljena koja će živjeti i umrijeti u miru, a da za rat budu doznawali samo preko mudrijeh knjiga, riječi i raznijeh prikaza... Naša carevina će ojačati i će se god budne čulo ime naše, svi će nas cijeliti i voljeti.”

S obzirom da autori zastupaju tezu da su sva kremanska proročanstva nepo- grešiva, ovo je (zajedno sa celim poglavljem) iščezlo iz svih kasnijih izdanja jer se odjednom pokazalo da se baš ništa iz njega nije ostvarilo - vreme izo- bilja se nenadano brzo završilo, posle Drugog svetskog rata kod nas nije ni jedno koleno „živelo i umrlo u miru“, a postala je deplasirana i tvrdnja da će „naša carevina ojačati“ i da će nas „svi ceniti i voleti“.

Postoji još jedno proročanstvo za koje je teško reći ko ga je lansirao, ali pošto je u poslednje vreme aktuelno, često se navodi. To je zloslutno predska- zanje o tome kako Srba neće ostati ni „za pod jednu šljivu“. Ovaj detalj se u novijim izdanjima ne pojavljuje, ali nedavno su autori umesto njega ponudili naoko sličnu (mada suštinski različitu) legendu, takođe pripisanu Milošu i Mitru Tarabiću, da će „doći dan kada će svi Srbi opet stati pod jedan barjak“. Ne treba biti ekspert pa u ovim intervencijama prepoznati političke motive.

Savez boraca NOR-a je 1981. godine objavio knjigu „Zlatibor u ratu i revoluciji 1941-1945. godine“, u kojoj se tvrdi da je Miloš Tarabić rekao da narodu „valja preseći jabuku napola poprečice, pa će ondakar ugledati de im je spasenje“. Ovo proročanstvo ne pominje ni dr. Kazimirović niti bilo ko drugi, ali u njemu nije teško videti aluziju na oblik petokrake koji čine presečene se- menke jabuke. Nije, srećom, teško videti ni kuda vodi zloupotreba slave koju su ovi čestiti ljudi iz Kremne, verovatno i protiv svoje volje, stekli.

Izgleda da se kremansko proročanstvo polako ali sigurno pretvara u džoker kartu na koju svako dopisuje ono što mu treba za ostvarenje ciljeva.

Na licu mesta

Početkom januara 2000. godine posetio sam Kremnu, u želji da na licu mesta upotpunim sliku o čuvenom proročanstvu. Kao saradnika pozvao sam *Ne- nada Veljkovića*, jer ovde je od koristi bio njegov talenat za komunikaciju sa

Jovo Tarabić

ljudima. Ljubazni meštani bili su raspoloženi da naširoko pričaju o Tarabićima, ali smo stekli utisak da svako ima svoju verziju proročanstava jer su razlike bile više nego primetne. Ne bi se reklo da je reč o slučajnim neslaganjima, jer su nas sagovornici ponegde upućivali i na „autentične i originalne zapise“, pri čemu su sve druge bez rasprave proglašavali za „sumnjive“. Na jednom mestu dobili smo i instrukciju gde da potražimo 12 listova spisa koje je sam Mitar pisao, a na našu primedbu da je Mitar bio nepismen, sagovornik je ostao zbunjen i gledao nas s nevericom.

Pošto smo pronašli različite podatke na više strana, bilo nam je jasno da u stvari ništa nismo našli. Sve što smo dobili od razgovora s meštanima bilo je samo zgodna ilustracija načina na koji se u narodu stvaraju i, u stalnom prepričavanju, menjaju legende. Zato smo doneli odluku da informacije potražimo na mestu koje je malo dalje od čaršije, a bliže nekadašnjem centru zbivanja. Otišli smo do zaseoka Tarabići (koje je zapravo nekoliko kilometara udaljeno od same Kremne) i upoznali se sa čovekom koji je najbliži živi rođak prorocima: Milošu je potomak u četvrtom kolenu, a Mitru u trećem. To je *Jovo Tarabić* (na slici), rođen 1922. godine.

To je bio pun pogodak. Ovaj ljubazni čovek, i pored duboke starosti, potpuno je sačuvao svežinu duha i britku pamet. Uz domaću rakiju i zlatiborski sir sedeli smo i satima razgovarali o proročanstvima njegovih pradeda. Bio je sunčan januarski dan, neuobičajeno topao za to doba godine, pa smo dosta vremena proveli i u dvorištu iz koga nam je pokazivao kuću u kojoj su živeli Miloš i Mitar, zatim zaseok iz koga ih je posećivao prota Zaharija, kao i kuću u kojoj je Mitar živeo posle ženidbe. Pošto se sve ove kuće nalaze na strmim obroncima u podnožju Tare, stiče se utisak da su nadohvat ruke, mada put do njih preko potoka u dnu obronka ne bi bio ni malo lak.

Tokom razgovora postojao je čudan, zapravo neverovatan utisak: naš domaćin, za razliku od svih drugih meštana sa kojima smo bili u kontaktu, u potpunosti je sačuvao kritički stav prema proročanstvima svojih predaka! Ne samo da je odoleo iskušenju da doteruje i da „dopisuje“ proročanstva ili da mistifikuje i najmanji deo priče, nego je svaki detalj dopunjavao primedbom „to se tako govori, a ja ne znam da li je zaista bilo tako“. Kao da smo slušali čuvene reči njegovog pradeda Mitra: „Tako mi je kazato“.

Upitan o drugim verzijama proročanstava svojih predaka o kojima su nam pričali meštani u Kremni, Jovo je odgovorio da o tome ne može ništa da kaže jer na zna šta je od svega toga tačno. Kad je poveden razgovor o knjizi „Kremansko proročanstvo; šta je bilo - šta nas čeka“, bio je znatno govorljiviji jer su autori (Golubović i Malenković) pre početka rada na knjizi dolazili kod njega na razgovor. Naš sagovornik nije mogao da sakrije ogorčenje koje je osetio kada je video knjigu: „Na svaku moju reč dodali su njihovih deset“.

Razgovor se nije vodio samo o Milošu i Mitru, jer je u porodici (uprkos tvrdnjama savremenih hroničara), bilo još ljudi sklonih proricanju. *Živko Tarabić* (brat Jovinovog dede Obrena) imao je takvih sklonosti, ali on nikada nije izašao iz anonimnosti jer glasovi o njemu nisu prešli „kritičnu masu“ posle koje legende u narodu počinju same da se šire i umnožavaju.

Pošto smo i sami napravili istu grešku pa smo o ljudima sudili na osnovu njihove popularnosti, u razgovoru smo insistirali na detaljima koji se tiču Miloša i Mitra. Tako nam je Jovo Tarabić opširno govorio o tome kako je Miloš kao dečak zaspao kraj krava na paši. Kad se probudio nije ugledao krave nego tri vile koje su mu obećale pomoć u predskazivanju budućnosti i da će mu doneti knjigu koja će za to biti potrebna (mada je ovde nejasno od kakve bi koristi bila knjiga nepismenom čoveku). Kad je to ispričao majci, savetovala ga je da o tome nikome ne govori.

Naravno, i ovu priču pratila je primedba da je reč samo o legendi koja se sa kolena na koleno prenosi u porodici. Zanimljivo je da ni jedno izdanje kremanskog proročanstva ne pominje ovu legendu - možda se autorima učinilo da bi ona umanjila verodostojnost ostalih proročanstava, jer danas u vile veruje malo ko iz ciljane grupe čitalaca za koje su pisane ove knjige.

Savremeni proroci

Mnogi zapadni tabloidi imaju posebne rubrike u kojima grupe vidovnjaka i proroka redovno objavljuju svoje prognoze. Kod nas se ove rubrike tek stidljivo pojavljuju, ali stiže se utisak da su zapadni vidovnjaci hrabriji od naših jer daju proročanstva koja zvuče kao potpune besmislice, ali i kao vizije pravih proroka. Recimo, za 1995. godinu iznete su prognoze da će *neki vunderkind od stare mikrotalasne pećnice napraviti vremeplov*, kao i da će *meteor veličine automobila udariti u auto-pijacu u Las Vegasu i napraviti rupu iz koje će pokuljati čista voda, pa će tako biti rešen problem manjka pijaće vode u ovom gradu*.

Naši vidovnjaci više vole da igraju na sigurno. Oni najradije daju maglovite i uopštene najave događaja koji se manje - više i očekuju. Pa i pored toga, podjednako su neuspešni kao i njihove zapadne kolege.

Zašto onda to rade? Odgovor je jednostavan: oni se, kao pasionirani kockari, nadaju glavnom zgoditku. Promašaji im ne donose štetu, jer ih niko i ne pamti; uostalom, štampa je takav medij da malo ko čita novine stare po nekoliko meseci ili godina. Ali kad u moru pokušaja postignu jedan pogodak, ulaze u legendu i o njima se dugo priča.

Lav Geršman

Dobar primer za ovo je ruski „beli mag“ *Lav Geršman*, koji živi u Beogradu. Kad se politička situacija na Kosovu zaoštrila toliko da je NATO zapretio bombardovanjem Beograda, on se jedini usudio da ovu pretnju shvati ozbiljno i da pokuša da javno prognozira vreme početka rata. Još u oktobru 1998. godine objavljeno je da komandant vojnih NATO snaga ima ovlašćenje da naredi vazdušne napade, a u decembru (tri meseca pre agresije) Lav Geršman je najavio da će *početkom proleća* bombe padati po Beogradu. Nešto kasnije, kad se na vidiku pojavila varljiva mogućnost političkog rešenja ove krize, pokušao je da ublaži i izmeni izjavu. Bilo je to u februaru 1999. godine, samo mesec dana pred početak bombardovanja:

Rekao sam početak marta - kraj maja... I stoji krv. Da li su u pitanju bombe ili policija puca na demonstrante, ne znam.

Šteta je što je korigovao prvu tvrdnju, čime se udaljio od prilično uspešne najave koja glasi „*početkom proleća*“, jer je bombardovanje počelo 24. marta pa bi greška iznosila samo tri dana! Kad su prve bombe počele da padaju, štampa je zaboravila na poslednje proročanstvo a prethodno je malo doterala, pa je svaku sledeću storiju o Lavu Geršmanu započinjala podatkom da je

on pogodio ovaj datum „u dan“. Posle nekog vremena, kad je najčešće postavljano pitanje bilo kada će rat prestati, veliki broj domaćih vidovnjaka požurio je da se posluži drugim delom Geršmanovog „proročanstva“ (koje se odnosilo na kraj bombardovanja) i da ga proglasi za svoje. Tako je poplava raznih najava o kraju rata ličila na konsenzus: *bombardovanje će prestati tačno 21. maja!* Greška je iznosila cele tri nedelje.

Svejedno, po završetku vazdušnih napada (poslednje bombe pale su 11. juna) prvi članak u novinama o Lavu Geršmanu započeo je rečima:

Ovako Lav Geršman, čuveni ruski beli mag, koji je pogodio datume početka i kraja rata...

Geršman, zapravo, jeste tokom rata dopunio svoju izjavu o datumu prestanka bombardovanja: *biće to kad padne drugi sneg!* Ponovo promašaj. Naravno da je danas već zaboravljeno ne samo to, nego i deo proročanstva u kome se kaže da će „kad se sve ovo završi u Jugoslaviji, neminovno početi Treći svetski rat“. Oblikujući svoje izjave u maniru veštog proroka, on nije precizirao šta znači odrednica „sve ovo“, ali treba imati u vidu da je izjava data tokom bombardovanja. Međutim, ideja o famoznom „drugom snegu“ koji donosi olakšanje ipak nije davala mira proročkom duhu ovog čoveka. Nije se ostvarila za sneg na proleće 1999. godine, ali ništa zato - politička kriza posle rata bila je još dramatičnija, pa mu je to dalo nadu da će se proročanstvo možda ostvariti sledeće zime:

Šta da vam kažem, čekajte drugi sneg. To sam rekao ove godine u martu, tvrdim i sada da će se najveće nevolje našeg naroda tada okončati. Podsećam, to će biti kada se prvi sneg otopi, a na vlažnu zemlju padne novi sneg. I to ovde, u Beogradu, jer sam tu viziju imao gledajući kroz prozor svog stana.

Opet promašaj, ali ne treba očajavati - biće još zima i snegova, možda će neki biti i svedok nečega dobrog. Hoće li se tada neko setiti izjave ovog ambicioznog čoveka i proglasiti je za „nepogrešivo ispunjeno proročanstvo“?

Izgleda da u Srbiji, bar u ovo nesrećno vreme, daleko bolju šansu za ispunjenje imaju pesimistička nego optimistička proročanstva. Ovu prostu lekciju Lav Geršman je trebalo da nauči još kad je omanuo sa onim što je rekao 1993. godine:

U naredne tri godine to što ostane od Jugoslavije i što bude nosilo njeno ime, biće među najbogatijim državama Evrope.

Sve u svemu, prilično slab rezultat za „maga“ sa tako visokim rejtingom u narodu, ali to mu ipak nije umanjilo samopouzdanje:

Znate li koliko to košta? Privatna konzultacija sa običnim astrologom jednog biznismena košta 100000 dolara. A specijalna konzultacija, gde da uložite svoje akcije, košta 300000 dolara. To je ozbiljan novac, ozbiljan posao koji rade stručnjaci. Nikako amateri koji nanjuše lovu i pomisle: Ah, sad je magija u modi, hajde da i ja budem vidovnjak.

Efekat „Dikson“

Manir masovnih medija da potenciraju (ili čak lažiraju) pogotke vidovnjaka a promašaje zaboravljaju, dobio je naziv *efekat Dikson*, po **Džin Dikson** (*Jean Dixon*, 1917 - 1997), čuvenoj američkoj proročici. Ona je najavila da će treći svetski rat početi 1954 (pa onda 1958) godine, da će Fidel Kastro umreti 1969, da će se Rusi prvi iskrcati na Mesec i još dosta toga, ali najveći publicitet donelo joj je navodno predskazivanje atentata na američkog predsednika **Džona Kenedija**, izvedenog u novembru 1963. u Dalasu. Ovo predskazanje, u kome se kaže da će na izborima 1960. pobediti kandidat demokrata koji će umreti ili će biti ubijen „u kancelariji, mada ne obavezno u proom mandatu“, Džin Dikson je objavila još 1956. godine. Izgleda da je, u moru ostalih tvrdnji, kasnije na ovu zaboravila pa je pred izbore 1960. godine (na kojima je Kenedi došao na vlast) izjavila da on *neće* postati predsednik.

Ipak, novinari časopisa *The Sacramento Bee* nisu zaboravili predskazanje staru četiri godine (mada su „zaboravili“ ne samo neostvarenu prognozu o izgubljenim izborima nego i mnogo drugih). Izostavili su iz njega neispunjene detalje o „umiranju u kancelariji“ i o „prvom mandatu“, pa su je proglasili za potpuno ispunjeno proročanstvo. To je proslavilo Džin i ona je do kraja života važila za proročicu broj jedan na ovom kontinentu. U svojim proročanstvima često se služila neobavezujućim rečeničnim konstrukcijama, na primer, da bi Tajson „uskoro **mogao** da se oženi u zatvoru i da bi **mogao** da postane otac u bliskoj budućnosti“. Ostvarila je samo nekoliko kakvih - takvih pogodaka na više hiljada pokušaja.

Nema sumnje, dogodi se (mada ne često) da se javno proricanje nekog od „vidovnjaka“ ostvari. Ponekad se, isto tako, dogodi i da se ostvari neko predviđanje svakog od nas. Pa ipak, umetnost proricanja budućnosti ne oslanja se samo na puku sreću, nego je to veština u kojoj treba imati osećaja za ljudsku psihologiju, teoriju velikih brojeva, verovatnoću događaja i za vešto plasiranje tvrdnje.

Robert Tod Kerol (*Robert Todd Carrol*), profesor filozofije u *Sacramento City College*, u svom **Rečniku skeptika** (*Skeptic's dictionary*) kaže:

„Ako se ujutru probudim pre svoje žene i pretpostavim da ona očekuje od

mene da stavim oprano rublje u mašinu za sušenje, da li to znači da sam vidovit? Ako predvidim da će se dogoditi snažan zemljotres u oblasti Matotskih Jezera pa se on zaista dogodi, da li sam vidovit? Ili samo koristim to što znam da se tamo svake godine dogode stotine zemljotresa? Ako predvidim da će se u aprilu srušiti avion sa crvenim detaljima na repu, jesam li ja vidovit? Ili koristim podatak o učestalosti avionskih nesreća i uobičajenim bojama koje se nalaze na oznakama na repu aviona?"

Uspešnu demonstraciju veštine „proricanja sudbine“ izveli su 1993. godine u radio emisiji članovi ekipe *Indeksovog radio pozorišta*. Samo jedan dan reklamirali su izmišljenu agenciju „*Sudbina*“, a rezultat je bio da se više od dvesta ljudi javilo telefonom. Popularni *Dragoljub Ljubičić - Mićko* proricao je budućnost iz dlana, kafe i izmišljenog Etruskog horoskopa. Njihovi „klijenti“ nisu shvatali da on s njima zbija šale, prislanjali su dlan na telefonsku slušalicu da im „vidi“ liniju sudbine ili su bučno srkali kafu ne bi li im po zvuku prorekao šta ih čeka u ljubavi i poslu. Ovaj „vidovnjak“ se izvinjavao što mu „decometar“ ne radi pa ne može da vidi budućnost dece, ali za uzvrat je numerološki sabirao godine sankcija i mesečnu inflaciju od 22000 procenata da bi izračunao procenat sramotnosti - u kom stepenu može da pocrveni klijent. Telefon je zvonio još dva meseca, jer su se javljale žene po preporuci svojih zadovoljnih prijateljica.

Nije teško postati prorok

U celom svetu je vidovnjaštvo, proricanje sudbine i skidanje čini unosan posao. Tržište je veliko, uz malo truda ostvaruju se velike zarade a troškovi ovakvog poslovanja su minimalni: nešto reklame u štampi i plaćene emisije na televiziji koje su režirane tako da se stekne utisak teku „spontano“. Ipak, konkurencija u ovom poslu danas je velika i savremeni proroci moraju da se dovijaju na razne načine ne bi li „isplivali na površinu“ i osvojili poverenje publike. Jedan od dobrih načina za ovo je davanje prognoza u štampi o nastupajućem periodu. Ovakvi nastupi su besplatni, štampa ih rado prihvata a publika ih prati i komentariše. Jedini problem je što treba biti vešt i imati sreće, pa pogoditi šta će se zaista dogoditi.

Prorokovanje je ipak lakše nego što to na prvi pogled izgleda. Treba imati talenta za komunikaciju sa publikom i malo šarmantne razmetljivosti, a uspeh će doći sam od sebe čim takva osoba obnaroduje da poseduje proročke sposobnosti. Razni vikend-kursevi iz okultnih delatnosti mogu da budu korisni jer donose šarene diplome i zvanja za koja publika ne zna na koji način i uz koliko truda su stečeni. Proročanstva treba pretežno da budu uopštena i da dozvole široke mogućnosti, tako da bilo kakav razvoj događa-

ja može da im osigura ispunjenje. Pored ovakvih, treba da postoji i izvestan broj konkretnih i rizičnih predskazanja, od kojih se većina neće ispuniti, ali će uz malo sreće jedan „superpogodak“ takvom proroku osigurati mesto među besmrtnicima. Ne treba se plašiti promašaja, jer su proroci miljenici medija pa će svaki neuspeh ubrzo biti zaboravljen.

Robert Tod Kerol je pokušao da demonstrira ovu veštinu tako što je počeo svake godine da objavljuje svoja „proročanstva“, ali za razliku od vidovnjaka on priznaje da nije reč o natprirodnim sposobnostima nego o prostom balansiranju između izbora događaja sa velikom verovatnoćom i uverljivosti da iznosi malo verovatnu prognozu. Evo nekoliko primera koje je dao na pragu 2000. godine:

1. *Poznati sportista biće optužen za silovanje svoje supruge ili devojke.*
2. *Poznati političar biće žrtva seksualnog skandala.*
3. *Dogodiće se zemljotres u Kaliforniji, a poplave i nevreme svuda po svetu.*
4. *Monika Levinski će nadoknaditi izgubljene kilograme.*
5. *Neće doći do smaka sveta 5. maja 2000, a ni 1. januara 2001.*
6. *Niko neće osvojiti nagradu od milion dolara koju nudi Džejms Rendi.*

Voli Hartšorn (Wally Hartshorn) je u svom biltenu *Skeptičke novosti* (*Skeptic News*) od 17. januara 2000. naveo ova Kerolova „proročanstva“ (dakle, ubrzo po njihovom objavljivanju) i pridodao im jedno svoje, koje glasi: *Bar jedno od šest navedenih proročanstava neće se ispuniti!* Čak i ako se ispostavi da nije bio u pravu, treba mu čestitati zbog dobrog osećaja za kombinatoriku i ispravno korišćenje teorije velikih brojeva.